

Macůrek, Josef; Rejnuš, Miloš

Velké pozemkové vlastnictví a jeho hospodářské tendence

In: Macůrek, Josef; Rejnuš, Miloš. *České země a Slovensko ve století před Bílou horou : z dějin vztahů v oblasti zemědělství, řemesla, obchodu a vzájemné obrany*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958, pp. 15-48

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/118982>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

I.

VELKÉ POZEMKOVÉ VLASTNICTVÍ A JEHO HOSPODÁŘSKÉ TENDENCE

Obsah: Zásadní linie vývoje velkého pozemkového vlastnictví 16. a poč. 17. stol. v českých zemích a v západním Slovensku (velkostatek rentovní, režijní, robotní). — Fluktuace vládnoucí feudální třídy ze Slovenska do českých zemí a naopak a zakupování velkého pozemkového vlastnictví i nabývání vysokých úředních postavení. — Přijímání hospodářsko-spoločenských vzorů a řádů. — Rychlejší nástup robotního statku na Slovensku. — Větší růst robotních povinností na statcích slovenské šlechty na Moravě. — Intervence moravských zemských úřadů v té věci. — Fluktuace obyvatelstva venkovského a tzv. valašská kolonisace. — Spory mezi majiteli feudálních statků uvnitř Slovenska, východní Moravy a Těšínska a na pohraničí těchto zemí. — Ekonomicko-spoločenské pozadí těchto sporů. — Úsilí o zmírnění třenic a jeho výsledky.

Ve vývoji feudálního velkostatku, který byl v českých zemích i na Slovensku od konce 15. stol., ve stol. 16. a poč. 17. předním hospodářským činitelem a jehož režijní hospodářství se na celkové výrobě významně podílelo, i když hlavní výživu tu i tam dodávala obyvatelstvu půda poddanská, nacházíme (zejména na východní Moravě, na Těšínsku a západním Slovensku) řadu analogií, ne-li souvislostí, řadu podobných změn, které měly zásadní význam ve vývoji velkého pozemkového vlastnictví i hospodářského života vůbec také v dalších dvou stoletích. Tu i tam měl feudální element v hospodářství podobnou, tj. přední úlohu, a nejbohatšími lidmi nebyli (aspoň pokud jde o nemovitý majetek) měšťané, ale šlechta. Tu i tam docházelo — místy dříve, místy něco později — ke scelování feudálních statků a k vytváření velkých majetkových objektů, k zastavování či darování zeměpanského (tj. královského) majetku do rukou feudální třídy. Ani tu ani tam feudální velkostatek netvořil v řečené době trvale týž územní útvar, nýbrž měnil se, zvláště když se objevili mnozí majitelé velkého pozemkového majetku, kteří často tvrdým a neurvalým způsobem zahajovali zápasy o pozemkovou držbu a její rozšíření na úkor majetků sousedních. Tu i tam se velký pozemkový majetek, pokud jde o jeho vnitřní povahu, vyvíjel v 16. a poč. 17. stol. po analogických cestách: od rentovního velkostatku, který pronajímal půdu poddaným za jisté dávky či poplatky, k velkostatku režijnímu, dvorovému (majerskému), který postupoval od zemědělské malovýroby k zemědělské velkovýrobě a k hospodářství ve vlastní režii. Tu i tam všechn ten vývoj končil, zčásti ještě před Bílou horou, zčásti teprve

potom, robotním velkostatkem, který zakládal své hospodářství na robotní práci a byl charakteristický stále větším připoutáváním venkovského lidu k feudálním velkostatkům i obecným zhoršováním hospodářského a společenského postavení poddaných.¹⁾

Tento proces neprobíhal zajisté v českých zemích i na Slovensku ani uniformně ani izolovaně od ostatního světa. Byly jisté rozdíly ve vývoji uvnitř českých zemí i uvnitř Slovenska. Na druhé straně byly obdoby zejména v sousedství bližším. Při všech domácích příčinách a podmínkách vývojových se feudální hospodářství přetvářelo u nás i na Slovensku tu více, tu méně v souvislosti a závislosti na vývoji ve středoevropském sousedství, kde se všude nastupovalo v řečené době na obdobné cesty, příznačné pro vývoj velkostatku v době rozvitého a pozdního feudalismu. Ale je nepochybné, že mezi českými zeměmi a Slovenskem, zejména mezi přilehlými kraji moravsko-slezskými a západoslovenskými, byly v tom ohledu obdoby zvláště nápadné.

Časový mezník, který tu i tam dělil velkostatek rentovní od režijního, velkostatek režijní od robotního, nebyl všude v uvedeném území stejný a týž. Vývoj postupoval, jak již bylo podotčeno, místy rychleji, místy pomaleji. Ale v tom ohledu se často nelišil jen velkostatek východomoravský, těšínský a západoslovenský, ale i jednotlivé velkostatky moravské, české, slezské mezi sebou z jedné strany a slovenské mezi sebou z druhé strany. Jestliže např. na střední Moravě nastal nástup od rentovního velkostatku k velkostatku režijnímu, jak ukazují moravská berňová registra, již v 30. letech 16. stol., na východní Moravě se stýkáme s tímto »hospodářským převratem« až v 60.—80. letech 16. stol. A obdobně tomu bylo na západním či severozápadním Slovensku. Jestliže např. v jižním Nitransku a Bratislavsku turecká expanse, proniknuvší do středního Podunají, a nájezdy činěné Turky i Tatary až do vlastního slovenského prostředí zřejmě pozměňovaly linie místního hospodářského života, v severozápadním Slovensku, kde těchto otrěsů nebylo (s výjimkou občasných tureckých a tatarských vpádů do stolice nitranské), postupovaly formy obhospodařování, obvyklé na českém i slovenském feudálním velkostatku, vcelku v určité pravidelnosti a časově asi stejně jako na východní Moravě. — Pokud jde o nástup k tzv. robotnímu velkostatku, došlo k němu zřejmě o něco dříve (už koncem 16. a poč. 17. stol.) v některých oblastech západního Slovenska nežli na území Těšínska a východní Moravy. Ale jinak vývoj postupoval tu i tam s menším či větším zrychlením nebo zpožděním analogicky.

K otázce pozadí i příčin těchto analogických přeměn ve sféře feudálního velkostatku třeba říci, že mnohé souviselo, jak bylo řečeno, už s celkovým vývojem feudálních poměrů a hospodářských tendencí v oblasti středoevrop-

¹⁾ J. Macůrek, cit. studie. — Týž, Valašská kolonizace v západních Karpatech od konce 15. do poč. 18. stol. (v tisku).

ské. Ale nebyla nepochybně bez významu ani skutečnost, že právě od konce 15. stol., ve stol. 16. i poč. 17., docházelo mezi českými zeměmi a Slovenskem (zejména mezi východní Moravou, Těšínskem a západním Slovenskem) na poli velkostatkářského podnikání a hospodaření k úzkým souvislostem, ke vzájemnému prolínání a stykům.

Přihlédneme-li k vývoji velkého pozemkového vlastnictví na Moravě (zejména východní) a na západním Slovensku od konce 15. do poč. 17. století podrobněji, vidíme, jako by vrchnosti neznaly zemských či státních hranic, které jinak existovaly. Zakupovaly se i získávaly majetky z jedné i druhé strany a mimo to se snažily dosáhnout tu i tam rozličných veřejných či úředních postavení.

Od posledních desetiletí 15. a poč. 16. stol. se vine řada »Uhrů«, kteří se zakupovali (zejména v době turecké invase do středního Podunají) přes rozličné výstrahy či varovné hlasy některých členů moravských stavů²⁾ na východní, střední Moravě i na Horním Slezsku a z nichž mnozí šli dokonce dále do Čech.

Zmínky zasluhují: páni ze Svatého Jiří a z Pezinku jako majitelé panství rožnovského a meziříčského,³⁾ Podmaničtí z Povážské Bystrice na Brumově (v letech 1512—20), Slavičíně (od r. 1517—20), dočasně (v letech 1514—21) také na Bzenci,⁴⁾ Zapolští na Kroměříži,⁵⁾ Thurzové na Hukvaldech a Hor-

²⁾ Např. Vilém z Pernštejna 3. března r. 1520 z Prostějova (Archiv český I, str. 85, 86), „aby uherským pánům na Moravě na pomezí uherském osazovati se dovoleno nebylo“.

³⁾ Petr ze Sv. Jiří a z Pezinku se dostal na Moravu v 70. letech 15. stol. a navázal příbuzenské vztahy s moravskými rody. Jeho prvou manželkou byla Kunka z Cimburku a druhou Žofka z Valdštejna. S prvou vydědil rozsáhlý majetek novojičínský, hustopečský (nad Bečvou), meziříčský (nad Bečvou) a rožnovský. V jeho době získalo Meziříčí nad Bečvou privilegium vybírat mostní poplatky, Rožnov pod Radh. získal opětovné povýšení na městečko (1491). Rožnovští získali panský dvůr. O jeho zadlužení u Jana a Bartoloměje z Žerotína, Petra z Žerotína, Petra Pavlovského OL v Budapešti, Sběrka DL č. 22 568, 38 736, Listy z let 1513 a 1517. — Adresy dědiců jeho k moravskému zemskému soudu z 15. září r. 1519, tamtéž DL, č. 25 610 (uveř. Kniezsa č. 64). — Jinak ve StÚA v Praze, odd. Morava, „Svědění listovní“ Petra od Sv. Jiří a z Pezinku v přičině hor a řek ke zboží vsetínskému příslušejících z r. 1491, v opětovném potvrzení z r. 1515 a 1551 (viz též Archiv čes. XVII, str. 224). — Petr se Sv. Jiří atd. postoupil město Ostroh Janovi z Kunovic 15. prosince r. 1493 (Archiv čes. VI, str. 533). — Týž povolil soukeníkům v Krásně u Meziříčí, aby mohli ke svým potřebám rámy dělati a stavěti okolo městečka a ustanovil, aby z každého postavu valchovaného sukna platili 1 groš (27. únor r. 1498 z Rožnova v StA Brno, odd. Nová sb. č. 356/8). — Vladislav II. z Budína 13. II. 1499 udělil Petrovi ze Sv. Jiří práva týkající se dvoru v Jičíně, který Kunka z Cimburku měla v zástavě a který smrti jmenované Kunky připadl králi Vladislavovi (Št. Kniezsa č. 38 s nesprávným čtením „dvoru v Žilíně“ a s nevhodnou poznámkou, že jde o osadu v Čechách při Novém Jičíně. — O Petrovi ze Sv. Jiří viz též *Fr. Matějek*, MZD II, str. 151/2 a 497, *R. Urbánek*, K historii doby Jiskrovy, str. 6/7.

⁴⁾ Štěpán a Michal Podmaničtí, kteří pocházeli z Povážské Bystrice, se uchytili r. 1486 na panství brumovském. R. 1490 král Matyáš potvrdil dohodu ve věci rozdělení majetků po

ním Slezsku,⁶⁾ Bartoloměj z Čachtic na Velkém Ořechově na Uherskobrodsku (okolo 1518),⁷⁾ Mikuláš Felčan z Hrabové u Velké Bytče jako majitel tří vsí na moravském Šumpersku: Bartonova, Bohutína, Radomilova (okolo roku 1561),⁸⁾ rod Franců z oravského Háje, jehož členové ovládali v 1. polovině 16. stol. hrad Cimburk a Zástřizly ve středu Moravy,⁹⁾ rod pánů z Ludanic, který přišel na Moravu z Ludanic u Topoľčan už v 15. stol., ale na Moravě zdomácněl a dosáhl hlavního významu až v 1. polovině 16. stol. jako majitel helfenštejnského panství Pernštejnů s hradem Helfenštejnem na Lipnicku, statku chropyňského i jako držitel moravského hejtmanského úřadu.¹⁰⁾

Bylo by možno připojit ještě řadu šlechtických rodů, které byly sice maďarského původu, ale přišly do českých zemí ze Slovenska — zčásti ještě před proniknutím Turků do středních Uher, zčásti i potom — a které sňatkem, dědictvím, koupí či jinak získaly postupně velké majetky na střední či východní Moravě. Byli to např.: Tarczy z Torsy na brumovském panství (v letech 1512—13), Emerich Czobor jako hejtmán knížectví Opavského a majitel Hradce u Opavy (okolo r. 1513), Šarkanyové z Hakosházu na Bzenci (od r. 1521),

smrti Ladislava Podmanického v tom smyslu, že Janovi se dostalo Povážské Bystrice, Michalovi a Štěpánovi Moravského Brumova, Slavičína a Banova (list Matyášův z 5. ledna r. 1490 OL v Bdp. odd. DL č. 19 610). R. 1515 Michal Podmanický získal také bzenecké panství. R. 1515 též intabuloval brumovské panství svému bratru Štěpánu jako biskupu nitranskému a Jiřimu Tarcymu (Tarczay) z Torsy, členu rodiny pocházející z Šariše. Tento Jiří Tarcy držel od roku 1513 Klobouky a postoupil r. 1518 polovinu brumovského panství opět Michalu Podmanickému. R. 1521 Michal Podmanický intabuloval svou polovinu bzeneckého panství Ambrožovi, Janovi a Františku Šarkányovi z Akosházy.

⁵⁾ O Zápolských na Kroměříži *F. V. Peřínka*, Dějiny města Kroměříže I, str. 1913, str. 123. — K r. 1498 (Archiv čes. XVIII, str. 31—3, 60—1, 96—7) o zakoupení Štěpána Zapolského v Uherském Brodě; k roku 1501 (tamtéž, sv. 18, str. 242—3), potvrzení Vladislava II. Janovi z Lomnice koupi Uherského Brodu.

⁶⁾ Jde o několik příslušníků rodu Thurzů: a) Stanislava Thurza, biskupa olomouckého, majitele Hukvald a jiných biskupských statků na Moravě (1497—1540), b) Jana Thurza, biskupa vratislavského v l. 1505—20, c) Alexia Thurza a d) Jana Thurza mladšího, majitele několika panství na Horním Slezsku, zejména Pštíny a Olavy (od r. 1517 do 1546). Viz *Wotke*, *Der Olmützer Bischof Stan. Thurzo*, Zeitschr. d. V. f. Gesch. M. u. Schl. 1899, — *Fr. Palacký*, *Geschichte v. Böhmen V*, 2, str. 153. („Stanislav Thurzo, Ein Slowak von Geburt“). — *E. Zivier*, *Geschichte d. Fürstentums Pless*, 1906. — *G. Wenzel*, *Thurzo Zs.*, *Janos, Szanoszló és Ferencz*, négy egykorú püspök, Bdp. 1878. — *F. V. Peřínka*, *Dějiny m. Kroměříže I*, str. 18. — *O. Králík*, *Dvě zprávy o olomouckých humanistech ČMM 1948*, str. 283 a d. — *J. Macůrek*, *Slezsko a jeho úloha ve vývoji česko-polských vztahů na přelomu 15.—16. stol.* Česko-polský sborník, Opava I, str. 223 a d. — Týž, *Thurzové jako průkopníci česko-polských vztahů v době humanismu (v tisku)*.

⁷⁾ *Fr. Matájek*, *ZDM* k roku 1518. — Týž, *článek v Hist. štud. II*.

⁸⁾ *Tamtéž*.

⁹⁾ *Tamtéž*.

¹⁰⁾ *Tamtéž*.

Seredyové na Mirošově na Brumovsku (okolo r. 1521), Nyaryové na Bzenci (od r. 1548), Loranthové z Inky na Bzenci (od r. 1553), Jakušičové z Vrbové a z Vršatce na Vlachovicích (od r. 1566), na čas také na Brumově (r. 1608), Revayové z Revayu na Bzenci (od r. 1584), Majláthyové na Litenčicích, Cimburku a Koryčanech (od r. 1568), Fargačové z Ghymeše na Brumově (asi od r. 1581—82), Sunekové, majitelé Budatína u Žiliny, na bílském panství na Těšínsku (od r. 1592), Illésházyové na Pavlovicích, Hodoníně a Tovačově (od r. 1597), Bánffyové z Dolní Lindvy na Slavičíně (od r. 1581), Serenyové na Vlachovicích (od r. 1582) a na Světlově (od r. 1613), Docziové z Nátluče na Vizovicích (od r. 1594), Pálffyové na Pavlovicích (koncem 16. a poč. 17. stol.) atd.¹¹⁾

¹¹⁾ *Gr. Wolný*, Topografie Mährens sv. I—VI. — *B. Paprocký*, Zrcadlo markrabství moravského 1593. — *Fr. Kameníček*, Zemské sněmy a sjezdy I/III. — Sněmy české IX, str. 399 a d. — *L. Hosák*, Místopis země moravskoslezské, S. d. — Týž, Jak se zakupovali Maďaři etc. — *J. Pilnáček*, Staromoravští rodové, Vídeň 1930. — *R. Hurt - J. Svoboda*, Hrad Cimburk u Koryčan, Přerov 1940. — *L. Hosák, J. Skutil, F. Stambacher*, Dějiny m. Vel. Pavlovic, Brno 1941. — *Fr. Matějka*, ZDM. — *Fekete Nagy Antal*, Trencsén vármegye, Budapest 1941. — *Nagy I.*, Magyarország családjai, Pest 1865. — *J. Ernyey*, Morvaország magyar urai, „Turul“, 1925. — *L. Szádeczky*, Jelenítés a Gr. Forgách, család leveltárából, Századok, 1887, str. 560 a dále. — *Št. Kniesza*, cit. ed. č. 57—58. — Archiv český VI, str. 590 (k roku 1501), sv. XXVII, str. 54 (k roku 1596). — Mimo to: *P. Chlumecký*, Inventář stavovských listin zemského archivu moravského ve StA Brno. — Personalverzeichniss zu Gregor Wolný Topographie des Markg. Mährens. Tamtéž, kde zejména pokud jde o dobu před r. 1620 zmínky o těchto příslušnících maďarských rodů na Moravě: Banfi Lad. k r. 1580, Docí Emerich (r. 1600), Farkas Bart. (k r. 1608), Gabriel Mailát (k r. 1570), Niary Fr. (k r. 1547), Sereny Fr. (k r. 1592), Sereny Gab. (k r. 1604). — Ve StA Brno: a) kopiář památek sněmovních (v l. 1568—1601), český list z r. 1596 adresovaný Emerichovi Forgáčovi na Brumově, tamtéž český list z r. 1578 Illésházymu, tamtéž, český list z r. 1598 Petrovi Révaymu z Revay atd., b) Zemský soud, listiny: Pálfy na Hodoníně r. 1614, c) nová sbírka k r. 1597, 25. duben. Jan z Pernštejna prodává Štěpánu Illesházymu zámek, město a panství Tovačov, d) příznávací listy k r. 1596: Já Emrich Forgač ... na Brumově (podává počet poddaných na brumovském panství ve výši 1 126 osob), e) Bočkova sbírka č. 7925, 7929, 7937, 7938, 7939 o Pálfyech na Hodoníně (k r. 1591, 1609, 1610), č. 6867 (k r. 1584) ve věci Emericha Forgáče a škod způsobených poddanými na Brumově. — Ve StA Kroměříž: a) Odd. kopiářů (sv. 32) biskup olomoucký Emerichovi Forgáčovi ..., b) odd. parochialia o rodu Doczy na Vizovicích počátkem 17. stol. — Ve St. ÚA, Praha: a) Odd. Morava k r. 1607, 19. XII., prosba Štěpána Illesházyho k císaři ve věci Hodonína. — Tamtéž, k r. 1608, Rudolfu II. Ladislavu z Lobkovic, ve věci stížností na panství hodonínském, „kdy a od koho jest týž statek hodonínský jemu Illesházymu postupován byl“. — b) Ve sbírce prepisů odd. Uhry k r. 1605, 11. VII. Rudolf II. nařizuje hejtmanu markrabství moravského, aby vyšetřil stížnost hraběte Illesházyho ve věci statku hodonínského. — Tamtéž, k r. 1606, 2. X. nařízení moravskému hejtmanu, aby hraběti Illesházymu jeho věci byly vydány. — OL v Bdp. a) odd. Forgács k r. 1581, 3. III., Olomouc (česky), Šimon Forgáč, majitel panství Brumova, se zavazuje landfrídu moravskému, tamtéž k r. 1582, 25. IV. Emerich Forgáč vydává revers ve věci moravského landfrídu, b) odd. ANR fasc. 1606, č. 21, k r. 1587, 4. VII., Olomouc: Markyta Bakyrth de Lak ... vzdává se statku slavičínského (česky). — c) Tamtéž, odd. Camera, Doczy k r. 1588,

Mnozí ze jmenovaných i jiných rodů byli přijati za »obyvatele« Moravy, tj. mezi příslušníky vládnoucí feudální třídy, anebo se o toto »obyvatelství« ucházeli. Jiní získali analogické domovské »právo« dokonce také v Čechách.¹²⁾

* * *

Byl postup, pokud jde o fluktuaci vládnoucí společenské třídy, také opačný. Od konce 15. až do poč. 17. stol. se stýkáme s příslušníky moravské i české feudální třídy na Slovensku, zejména na jeho severozápadě, kde získávali rozličné majetky i hodnosti.¹³⁾ — V tomto přílivu z českých zemí lze pozorovat několik údobí. První spadá zřejmě do doby vlády česko-uherských Jagellovců (1490—1526); druhé údobí, charakteristické intenzivnější fluktuací, nastalo po r. 1526 a sahalo přibližně do 60. let 16. století. Bylo v souvislosti s vnitřními zápasy v Uhrách — na Slovensku o moc i s bojem proti šířící se turecké expanzi ke slovenským hranicím. Údobí třetí vlny, na prvý pohled méně intenzivní, sahá přibližně od 80. let 16. stol. do počátku 17. stol. a časově bylo

6. I., Maxmilián II. povoluje Michalovi Lorentovi, aby mohl majetek komukoli odkázat. Je připojena poslední vůle téhož Michala Lorenta z Inky a na Bzenci (česky). — Tamtéž 1588 17. VI. hejtmán m. mor. potvrzuje narovnání mezi B. Révayovou a Fr. Lorentem o statku bzeneckém.

¹²⁾ K r. 1531, 16. X. Vojtěch z Pernštejna Ondřeji Ungnádovi oznamuje, že k platnosti zápisu musí získat zemské povolení a přijetí za obyvatele království (OL v Bdp., odd. Thurzo reg. X, česky). — R. 1546 získal inkolát na Moravě Frant. Nyáry. — R. 1561 Maxmilián II. se přimlouval u moravských stavů, aby přijali za obyvatele země Michala, Jana a Františka z Revayu (St. A. Brno, akta šlechtická). — R. 1567 byl přijat za obyvatele Moravy Gabriel Mailáth (St. A. Brno, pam. sněm.). — R. 1574 přijat za obyvatele moravského Gabriel Farkaš (tamtéž). R. 1571 přijat za obyvatele království českého Ladislav Banfy (Pod. arch. v Bratislavě, odd. Zay, „z kvaternu relaci“. — R. 1590 přijat za obyvatele moravského Pavel Czobor (StA Brno, pam. sněm.) — R. 1594 přijat za obyvatele moravského Emerich Doczy (StA Brno, akta šlechtická). — R. 1597 přijat za obyvatele v Čechách Mikuláš Palfy a Frant. Nadazdy (Sněmy české IX, str. 399). — R. 1599 přijat za obyvatele českého Ladislav Pethe (tamtéž), str. 641, a na Moravě Illesházy, Krištof Kubinský (St. A. Brno, pam. sněm.). — R. 1602 přijat za obyvatele Moravy Mojžiš Sunek (Pilišáček, Slezské rody ve St. A. Opava). — R. 1610 moravští stavové odpovídali Jiřímu Thurzovi na přimluvu, aby Rottal byl přijat za obyvatele markrabství moravského (St. A. Brno, kop. pam. sněm.). — R. 1607, 27. XI. Rudolf II. stavům moravským, aby přijali za obyvatele země Petra a Pavla Aponye z Uher (St. ÚA Praha, sb. prep. Uhry). — R. 1612 o přijetí Uhrů za obyvatele země, St. A. Brno, pam. sněm. — R. 1614 Sunyog Jiřímu Thurzovi, žádá o přimluvu za svého syna u kardinála Dietrichsteina, aby nebyl zbavován statků (SNM v Martině, odd. Revay). — Viz též Doerr A., Verzeichniss der Inkolaterteilugen in Mähren, 1531—1620, Věstník král. čes. Spol. nauk. 1903. — V. Klicanda, Zakupování cizozemců v Čechách bez práva obyvatelského, Čas. ar. školy III, 1926, str. 65 a d. — Týž, Přijímání do rytířského stavu v zemích českých a rakouských na počátku povověku, tamtéž 1928. — Týž, Přijímání cizinců na sněmu do Čech za obyvatele. Sborník G. Friedricha, str. 456 a d.

¹³⁾ Omyl u Fr. Kamenička (Zem. sjezdy II, str. 407), když praví, že Čechové a Moravané nebyli připouštěni v Uhrách k úřadům.

synchronistické jednak se soudobým úsilím o posílení centrální moci, jednak s tehdejšími boji proti Turkům.

Sledujeme-li prvou fázi od sklonku 15. stol., zjistíme toto: Jan Haugvic z Biskupic získal za své vojenské služby hrad Stropkov,¹⁴⁾ český kancléř Šellenberk hrad Makovici ve stolici Šarišské,¹⁵⁾ Vilém Tetauer hrad a město Bytčín na Pováží.¹⁶⁾ Počátkem 16. stol. byl kapitánem oravského hradu Hynek z Bližejova¹⁷⁾ a úředníkem na Červeném Kameni při moravských hranicích Vít z Běšic.¹⁸⁾ Ve službách Jana Zapolského byli r. 1513 i před tím Jan Dřevohostický z Prostějova a Jan Zelený z Věrků.¹⁹⁾ K majetkům na Pováží se dostala někdy v téže době Hedvika, kněžna těšínská a vdova po palatinovi Štěpánu Zapolském.²⁰⁾

Přihlédneme-li k druhé fázi fluktuace feudálního elementu z českých zemí na Slovensko ve 20.—60. letech 16. stol., množství imigrujících a také zpráv o nich se nápadně množí: ať již vlivem potřeb společného boje proti turecké invazi do střední Evropy, zčásti též na území slovenské, či v souvislosti se zápasem mezi dvěma soupeři, Habsburky a Zápolským, o moc na Slovensku, či v pozadí tendencí o utužení centrální vládní moci či z důvodů jiných. Z jednotlivců, kteří se ocitli, přicházejíce z českých zemí, v řečené době na slovenské půdě a získali tam majetky, lze jmenovat: Jana Prusinovského z Víckova, Václava Tetauera, Jiříka Žabku z Limberka,²¹⁾ Jana z Pernštejna a na Helfenštejně,²²⁾ Petra a Mikuláše Kostky,²³⁾ Jana Dubovského, rod Zmeškalů,

14) OL v Bdp., DL č. 19 811: Vladislav II. zastavuje Janu Haugvicovi z Biskupic, kapitánu Čechů, za vojenské služby prokázané proti polskému králi Janu Albrechtovi hrad Stropkov za 7 tis. zl.

15) Tamtéž, DL č. 19 974: Vladislav II. r. 1490 10. II. zastavuje českému kancléři Janu Šellenberkovi za 20 tis. zl. hrad Makovici v Šarišsku. — Tamtéž DL č. 20 332: Vladislav II. r. 1495 23. VI. dává souhlas k tomu, aby český kancléř Jan ze Šellenberka postoupil hrad Makovici temešskému županu Josovi de Som. — Tamtéž, DL č. 20 335, Štěpán Zápolský r. 1495 26. VI. píše, že český kancléř Jan ze Šellenberku postoupil hrad Makovici temešskému županu.

16) Tamtéž, odd. Garamszentbenedeki lev. F. 66 nr. 25: Vladislav II. r. 1492 16. VIII. nařizuje vyzvatí Viléma Tetauera jménem královým, aby vrátil hrad a město Bytčín, zastavené Čechům králem Matyášem, a to po uhrazení příslušné částky.

17) B. Varsik, Slovenské listy, str. 54.

18) Tamtéž.

19) Kvitanice těchto „rotmagistrů pěšáků králových“ u Št. Knieszsy, Středověké listy č. 55.

20) Hedvika těšínská držela od r. 1507 město Trnavu, od r. 1511 hrad Červený kámen, který jí zastavil Petr ze Sv. Jiří. Viz Varsik. cit. ed. č. 12.

21) Ferdinand I. Vilémovi, Přemkovi Prusinovským z Víckova, Václavu Tetauovi a Jiříku Žabkovi z Limberku r. 1530 25. III. dává hrad Hričov a městečko Bytčín s příslušenstvím (StÚA Praha, sb. přeb. Uhry). — Mikuláš Prusinovský z Víckova působil ve 40. letech 16. stol. ve zvolenské stolici. V českém listu adresovaném Banské Bystrici r. 1544 se nazývá „Išpan a hejtman hrabství Starého Zvolena“ (MA B. B., viz též Varsik, cit. ed., str. 64).

22) Jan z Pernštejna a na Helfenštejně vzal si okolo roku 1545 vdovu po Alexiovi Thur-

zovi, Magdalenu Šekelyovu a dostal s ní hrad a panství v Hlohovci (Varsík, cit. ed. č. 211/12).

²³⁾ V dosavadní literatuře je, pokud jde o Kostky a Jana z Dubovce, zmátek. — V „Archivu slovenském“ ve „Slovesnosti“ III, str. 313, se píše jen obecně u příležitosti edice smlouvy uzavřené mezi některými pány moravskými a uhersko-slovenskými o hrady a osady na Slovensku v městě Těšíně r. 1532 o Mikuláši Kostkovi z Sedlec a na Oravě, jakožto pánu Strečna a města Žiliny, dále o Petru Kostkovi a Janu z Dubovce atd. — Ve Slovenském letopise, sv. II, 1877, str. 123 a d. se opakuje smlouva z r. 1532 a píše se o Mikuláši Kostkovi ze Sedlec a na Oravě. — A. Rybička v cit. článku „Boje a výpravy“ píše o „polském šlechtici Mikuláši Kostkovi“ a připojuje poznámku: „Mikuláš Kostka a jeho bratr Petr Kostka ze Sedlece a Dubé (Dubovce) nebyli s českými pány Kostky z Postupic ani krví ani erbem spřízněni, anobř onino pocházeli z rodiny polské, kteráž se dělila na dvě větve: totiž na větev erbu Jastrzębic a větev erbu Dąbrowa, z nichž onano byla usedlá ve Slezsku v knížectví münsterberském, olešnickém a v těšínském, tato pak držela zboží v západním Prusku. — V maďarské literatuře J. Nagy, Magyarország családai 1860, str. 384, nazývá Kostky „postupiczki, zedlici és lietavai“, tj. ztotožňuje je s Kostky z Postupic. — Stejně si počíná také Pilnáček v práci Staromoravští rodové, str. 306, pokládáje Kostky za českomoravský rod a odvozuje je od Kostků z Postupic. — A. Kavuljak, Lietava, str. 49, při zmínce o Kostcích jako majitelích Lietavy r. 1530 mluví o tom, že Petr a Mikuláš Kostka byli „z Českých Sedlic“. — Br. Varsík ve studii „Husité i reformácia“, str. 113 a d., píše o P. a M. Kostkovi ze Sedlec tak, že „přišli z českých zemí“ a v edici „Slovenské listy“, str. 62, pozn. 284, píše: „V českých listinách sa ich povod píše rozne (Sedlec, ze Sedlic) a nepodarilo sa nám presne zistiť, odkiaľ z českých krajín pochádzali“. O jejich „příteli Janu Dubovcovi“ Varsík píše, že pocházel z Dubovce v těšínském knížectví. — Pilnáček ve své rukopisné práci „Rody starého Slezska“ (t. č. ve StA Opava) píše: „Kostka ze Sedlec, nyní Sedliště u Frydku, starobylý rod, zvoucí se podle Kostkovic u Těšína. Mikuláš Kostka svědčí r. 1488 v Těšíně, asi též r. 1496 v Jablunkovicích. Petr a Mikuláš ze Sedlec byli po r. 1519 kastelány hradu Orava, r. 1529 drželi Lietavu a Strečno, později Žilinu a Sučany“. — V poslední formulaci Pilnáčkově je řada nepřesností. Kostkové uvedení k r. 1519 byli jiného původu nežli Kostkové třicátých let atd. — Ale není pochyby, že rod Kostků z Postupic a rod Kostků ze Sedlic jsou dva odlišné rody jiného původu a jiného znaku. Kostkové ze Sedlic, s nimiž se týkáme na Slovensku od 30. let 16. stol., pocházeli z Těšínska, kde drželi Kostkovic. Pilnáček má nepochybně pravdu, soudí-li, že rod se psal podle osady Sedliště, která se uvádí ještě v 15. stol. jako Sedlice. Sedliště jako Sedlice uvádí také V. Prasek ve své topografii Těšínska. — Pro těšínský původ Kostků svědčí ještě jiné skutečnosti. Jejich „přítel“ Jan z Dubovce pocházel z těšínské osady Dubovce (Baumgarten), byl to Mikulášův synovec či prasynovec. Také Zmeskalové, které Jan z Dubovce přivedl na Slovensko, pocházejí ze Slezska. — Nověji o slezských rodech viz vídeňský časopis genealogický „Adler“ z r. 1953, pokud jde o příbuzenské vztahy Jana Dubovce s Petrem a Mikulášem Kostkou a Václavem Sedlnickým. — Slezsko-těšínský původ Kostků dosvědčuje posléze také skutečnost, že důležitá smlouva týkající se slovenských záležitostí z r. 1532 (viz Slovesnost III, str. 313 a d., „Slovenský letopis“ II, str. 123 a d., Fr. V. Sasínek, Stručný dejepis Uhorska III, str. 20) byla uzavřena v Těšíně. Není bez důležitosti, že výběrcími třicátníků na důležité cestě vedoucí z Těšína a Jablunkova na Slovensko byli jistou dobu, v 30. letech 16. stol., Kostkové. Je také zajímavé, že většina korespondence, kterou Kostkové měli na Slovensku (i Jan Dubovec), byla napsána v jazyku českém. — Jinak viz k osudům Kostků na Slovensku: r. 1530 Jan Zápolský uděluje Petru Kostkovi titul kapitána Horních Uher (OL Bdp., odd. Esterházy, R 28, f. A.), r. 1530, 15. 6., Mikuláš Kostka ze Sedlece, kapitán Horních Uher, nařizuje B. Bystrici, aby Bystričtí přivezli potraviny jeho vojsku k hradu Likavě a aby jej zpravili o nepříteli, dovědí-li se o něm (tamtéž, odd. Muzeum Törzsanyag), r. 1530, 16. 6., Mikuláš Kostka ze Sedlece, kapitán Horních Uher, Banské Bystrici, žádá, aby zabezpečila doprovodem jeho lidi, které poslal pro peníze (tamtéž). — Řada jiných

listů Petra a Mikuláše Kostky z let 1530—32, týkajících se vojenských záležitostí a psaných z velké míry česky v MA B. Štiavnica, v MA B. Bystrica, v archivu SNM Martin, odd. Revay, v MA Bardejov. — Mimo to zprávy o Kostkách r. 1540 v PA Bratislava, odd. Zay, SNM Martin, odd. Thurzo, StA Trenčín, MA B. Štiavnica, OL Bdp., odd. ANR, fasc. 453, No 22, odd. Esterházy, R. 28, f. A., StA Bytča, odd. zlomky staré registratury, fasc. 1, 2. — O Janu z Dubovce jeho list z r. 1538 v SNM Martin, odd. Thurzo, tamtéž jeho český list z r. 1541, k r. 1534 Podmanický o Dubovcovi jako příteli M. Kostky v MA B. Bystrica.

24) R. 1526, 25. 12., Jan Zápolský zastavuje hrad Strečno i s městem Žilinou Burianu Světlovskému za půjčku 13 000 zl. (*E. Lukinich, A. Podmaniczky család. . .*, sv. 2, str. 623, *B. Varsik*, cit. edice, str. 162). — K r. 1529, 1. 6., klášter Panny Marie v Turci prohlašuje, že na rozkaz krále Ferdinanda vyslal svého spolubratra Benedikta, aby uvedl Buriana ze Světlova z držení hradu Strečna a města Žiliny s příslušenstvím (OL Bdp., odd. ANR, fasc. 453, Nr. 26). — R. 1537 Pavel Baračka, vicežupan stolice Trenčanské, potvrzuje prodej vsi Bohunic s mlýnem a majetku v Pruském i v Tuchyni Burianem Šellendorfem ze Světlova Mikuláši Oroszlankovi ze Slopného (OL, cit. odd.). — K r. 1540 Burian Šellendorf pohoní Petra Vlachovského . . . „statek ten, kterýž jsem v Uhřích na Pováží jměl“ (StA Brno, půhony olom., sv. 18, f. CLXIII). — K r. 1546, 6. 1., Ferdinand I. potvrzuje, že Burianu Světlovskému byl zastaven hrad a panství Strečno za 13 000 zl. r. 1526 (OL Bdp., odd. ANR, fasc. 448, Nr. 40). — R. 1546, 1. 5., Ferdinand I. schvaluje smlouvu mezi Burianem Světlovským a Janem Katzianerem, týkající se průchodu panstvím strečanským a vstupu na hrad Strečno (tamtéž, odd. Esterházy, R. 28, f. A). — R. 1548, 7. 12., Ferdinand I. Františkovi de Reva, turčanskému županu, o stížnostech Buriana Světlovského, že Mikuláš Kostka drží panství Strečno a Rafael Podmanický město Žilinu, které kdysi obdržel Světlovský od krále zástavou za půjčku; nařizuje, aby Světlovskému bylo pomocieno k právu (tamtéž, odd. ANR, fasc. 453, Nr. 3).

25) R. 1548, 12. 11., smlouva mezi králem Ferdinandem a Václavem Sedlnickým o hrad Oravu (tamtéž, odd. Camera, Resolutiones). — R. 1549, 19. 2., inventář hradu oravského při jeho převzetí Václavem Sedlnickým (tamtéž). — R. 1549, 19. 2., Ferdinand I. zastavuje hrad Oravu, uprázdněný po smrti Jana z Dubovce Václavovi a Albertovi Sedlnickému z Choltic, za 18 337 zl. (archiv Maďarské akademie věd, Bdp., odd. listů a listin). — R. 1549, 21. 2., Václav, kníže těšínský, a Vavřinec z Drahotuš, hejtman panství oravského, se zaručují za plnění smlouvy ve věci zastavení Oravy Sedlnickými z Choltic vůči Ferdinandovi I. (tamtéž). — R. 1549, 9. 3., Wolfgang z Puchamu a Kryštof z Kornic, pověřenci krále Ferdinanda, podávají zprávu o svém jednání s Václavem Sedlnickým z Choltic ohledně hradu Oravy (OL Bdp., Camera, Resolutiones). — R. 1550, 12. 9., Ferdinand I. dává vyšetřit stížnosti na Sedlnického, zdali drží oravské panství ve svých hranicích (tamtéž). — R. 1553 Jiří z Rakova ve věci sporu mezi Václavem Sedlnickým a Ladislavem ze Sv. Petra, vicežupanem oravským, o pozemky v Oravské stolici (SNM Martin, odd. Thurzo). — R. 1557 ve věci majetku Stanislava a Alberta Sedlnického *G. Wenzel*, Thurzů . . . egykorú püspök. — R. 1563 Kryštof Sedlnický a jeho manželka pohánějí před soud Stanislava Thurzu (OL Bdp., odd. ANR, fasc. 467, No. 11—15). — R. 1564, 16. 12., Václav Sedlnický z Choltic vydává svědectví o pozemcích příslušejících k Oravské stolici (*W. Semkowicz, Materiały źródłowe, I*, str. 11—12). — R. 1581, 11. 9., Články dohody mezi Stanislavem Thurzem a Kryštofem Sedlnickým (OL Bdp., odd. ANR, fasc. 106, No 12). — R. 1581 relace o sporu mezi Stanislavem Thurzem a Kryštofem Sedlnickým o hranice na hoře a v údolí Dlhá (tamtéž, fasc. 467, No 30). — R. 1583 protest Stanislava Thurza proti Kryštofu Sedlnickému a jeho příbuzným, kteří vtrhli do celnice ve Spišském Podhradí, způsobili tam škody a zbili celníka (tamtéž, fasc. 467, No 18).

26) O odstoupení města Skalice Žerotínům a jejich vládě ve Skalici v letech 1527—68: r. 1527, 10. 12., Ferdinand I. zastavuje město Skalici Janovi z Žerotína za půjčku 10 000 zl. (*Varsik*, cit. ed., č. 267, 277). — R. 1527 Jan z Žerotína na Strážnici zdůrazňuje před králem

Buriana Světlovského,²⁴⁾ Václava Sedlnického,²⁵⁾ Jana staršího z Žerotína,²⁶⁾ Ladislava z Lobkovic.²⁷⁾ Kromě toho lze jmenovat ještě jiné, kteří se (ať už v souvislosti s bojem mezi Ferdinandem I. a Zápolským či za bojů s Turky) objevili v téměř prostředí, aniž tam získali větší nemovitý majetek. Byli to např.: Albrecht ze Šternberka,²⁸⁾ Jan Kocián,²⁹⁾ Pavel Valecký z Doupova,³⁰⁾ Smil

Ferdinandem své zásluhy o jeho zvolení; žádá odškodnění nyní, kdy je nemocen (OL Bdp., ANR, fasc. 547, No 32). — R. 1528, 19. 3., návrhy W. Grosweila, aby se umohly dluhy ze zápisů krále Ludvíka Janu st. z Žerotína, znějící na 9800 zl., zastavením mu městečka Skalice a tamního třicátku (tamtéž). — R. 1532, 28. 6., Ferdinand I. Janovi, Bartoloměji a Karlovi z Žerotína a na Strážnici: žádá, aby drželi dále Skalici a zásobovali ji vojenskými potřebami (tamtéž). — R. 1549, 2. 6., město Skalice žádá Jana z Žerotína, aby ji ponechal při privilegiích a svobodách, kterými ji obdarili předchozí králové (*Varsik*, č. 277), — R. 1529, 17. 2., Ferdinand I. žádá Alexeje Thurzu, aby Jana z Žerotína nechal užívat v pokoji skalického třicátku, který mu postoupil k užívání (*Varsik*, č. 263). — R. 1529, 25. 5., město Skalica vidimuje na žádost Jana z Žerotína list, který mu zaslal Alexius Thurzo (r. 1529, 18. 5.), a v kterém odmítá se vzdát třicátků ve Skalici, neboť mu byly Ferdinandem I. spolu s desátký trenčinským a trnavským řádně zapsány (OL Bdp., odd. ANR, fasc. 547, No 32). — R. 1529, 9. 5., město Skalica vidimuje mandát Ferdinanda I. Alexiovi Thurzovi, sudímu královského dvora (1529, 17. 2.), jímž se nařizuje, aby Jan st. z Žerotína požíval bez překážky třicátků z města Skalice, které mu bylo zastaveno za 10 000 uh. zl. (tamtéž). — R. 1549, 28. 11., Jan z Žerotína a na Strážnici žádá o svědeckou výpověď dvou trnavských měšťanů (*Varsik*, č. 235). — R. 1549, 1. 1., Jan z Žerotína městu Trnavě oznamuje, že v Trnavě nenašel takového vyznání, o jakém mu píše (MA Trnava). — R. 1565, 8. 1., Maxmilián II. Bernardovi z Žerotína ve věci Skalice; skaličtí měšťané si na něho stěžovali, že omezuje je v právech a svobodách; Bernard z Žerotína je napomínán, aby si počínal spravedlivě a propustil zatčené (OL Bdp., ANR, fasc. 966, No 30). — R. 1568, 25. 9., Maxmilián II. Janovi z Žerotína: měšťané Skalice si na něho stěžovali, že vězní jejich sousedy a zabírá jim pole; Maxmilián nařizuje, aby křivdy napravil (tamtéž). — R. 1575, 23. 4., Město Skalica uherské komoře: stěžují si na Jana z Žerotína pro četné křivdy (tamtéž). — R. 1617; Měšťané skaličtí uherské komoře: stěžují si na příkoří a zubožení města v posledních letech; pán z Žerotína na Strážnici drží neprávem městské pozemky, hranice porušuje, město je na pokraji zkázy (OL, odd. Camera, Literae exaratae). — Prameny, které jsou k těmto otázkám v městském archivu ve Skalici, budou zpracovány ve zvláštním článku. — Roku 1548 Jan z Pernštejna Františku Revayovi, žádá o právní naučení ve věci dcery Jiřího Černého z Mladějovic, která zdělila jisté majetky v Uhrách v nitranské župě (SNM Martin, odd. Revay). — R. 1548, 3. 12., vdova po Janovi z Pernštejna Magdalena Zekeš, uherskému místodržícímu Františku Revayovi, je ochotna vydat vojenské zařízení z hradu Trenčína (tamtéž). — R. 1549, 9. 1., táž témuž, žádá o vrácení protestace na 40 000 zl. (tamtéž). — R. 1551, 12. 2., Ferdinand I. se přimlouvá za touž o vyplacení pohledávek z pokladny ostříhomského arcibiskupství (OL, Camera, Resolutions).

²⁷⁾ R. 1571, 9. 3., uherská komora Ladislavovi Popelovi z Lobkovic: oznamuje, že dovoluje trenčinskému písaři třicátků Šimonovi Jelenskému vzdálit se od úřadu na 14 dní (OL, Camera, Expeditiones). — R. 1578, 23. 1., o Ladislavovi Popelovi z Lobkovic (tamtéž, ANR, fasc. 403). — R. 1578, 8. 5., uherská komora výběrcům třicátků v Trenčíně: žádá, aby vyplatili z výtěžků třicátků majiteli trenčinského hradu Ladislavu Popelovi z Lobkovic 1157 zl. (OL, Városi iratok, fasc. 1367). — R. 1580, 24. 5., Ladislav Popel z Lobkovic ve věci příjmu 50 zl. od trenčinského třicátníka za r. 1579 (tamtéž). — R. 1580, 12. 6., Ladislav Popel z Lobkovic

Kuna z Kunštátu,³¹⁾ Karel ze Žerotína,³²⁾ Jan Katzianer,³³⁾ Jan ml, z Kuno-
vic,³⁴⁾ Jan z Lomnice,³⁵⁾ Vladislav z Lomnice,³⁶⁾ Václav Tetauer z Tetova a na
Zlíně,³⁷⁾ Bilík z Kornic a na Veselí,³⁸⁾ Oldřich Kryštof z Boskovic.³⁹⁾

Uvážíme-li tyto a jiné skutečnosti, z nichž významnou byla také ta, že
Žerotínové vládli na Skalicku po čtyřicet let, pochopíme, že mezi jmenova-
nými příslušníky vládnoucí feudální třídy i mezi jejich venkovskými podda-
nými docházelo v 16. i poč. 17. stol. k rozličným svazkům příbuzenským,

potvrzuje příjem ročního důchodu z panství trencínského za r. 1579 56 zl. 80 d. (tamtéž). —
R. 1580, 19. 3., uherská komora trencínskému třicátníku a púchovskému písaři: nařizuje, aby
vyplatili majiteli trencínského hradu Ladislavovi Popelovi z Lobkovic 778½ uh. zl. z třicátko-
vých důchodů (tamtéž). — R. 1580, 25. 3., Ladislav z Lobkovic na hradě Trenčíně J. Haugvi-
covi, moravskému hejtmantu (OL, ANR, fasc. 403, No 53). — R. 1581 Inquisitio pro parte
Ladislai Popel (MA Trenčín). — R. 1582, 1. 10., olomoucký biskup Ladislavovi Popelovi z Lob-
kovic a na Trenčíně (StA Kroměříž, odd. kop.). — R. 1583, 13. 4., Rudolf II. an die böhmische
Kammer wegen der rückständigen Pension des Ladislaus Popel von Lobkowitz, die derselbe
nach Abtretung der Herrschaft Trentschin in Ungarn zu fordern hat (StÚA Praha, sb. předpisů,
Uhry). — R. 1584, 4. 6., Trnava: Prozess des Herrn Ladislav Popel von Lobkowitz wider die
unredlichen Besitzer seines Schlosses und die Herrschaft Trentschin in Ungarn (StÚA Praha,
odd. varia, Uhry). — O tehdejší hejtmantu panství trencínského Janu Pruskovském z Pruskova
F. V. Peřinka, Dějiny Kroměříže I, str. 186.

²⁸⁾ R. 1529, 10. 5., Ferdinand I. uherskému palatinu, že Albert ze Šternberku připravuje
na Oravsku nepokoje; žádá, aby kladl odpor, dokud nepřijde královské vojsko s Janem Katzia-
nerem (OL, Acta publica II, 43).

²⁹⁾ R. 1534 Jan Kocián, nejvyšší hejtmant polní v království Uherském — dohoda uzavřená
v Trenčíně ve věci Jiříka Kupce (MA Trenčín).

³⁰⁾ Pavel Valecký z Doupova r. 1531 na Strečně (SNM Martin, odd. Thurzo).

³¹⁾ Pavel Valecký se Smilem z Kunštátu si půjčuje 200 zl. od Petra Kostky (tamtéž).

³²⁾ Karel z Žerotína, velitel moravských vojsk v jihozáp. Slovensku, ve 40. letech 16. stol.
(viz Varsík, str. 210 a d.).

³³⁾ R. 1526, 3. 5., Jan Katzianer, generální kapitán Ferdinanda I., ve věci Buriana Svět-
lovského (OL, ANR, fasc. 453, No 24).

³⁴⁾ Jan z Kunovic, zástupce Karla z Žerotína, s vojskem u Trnavy (Varsík č. 186).

³⁵⁾ Jan z Lomnice, majitel Uh. Brodu a Brumova (viz Varsík, str. 211).

³⁶⁾ Vladislav Meziříčský z Lomnice s moravským vojskem u Trnavy r. 1544 (Varsík,
str. 286).

³⁷⁾ Václav Tetauer z Tetova (Varsík, str. 278).

³⁸⁾ Václav Bilík z Kornic (Varsík, str. 218 a d.).

³⁹⁾ Oldřich Kryštof z Boskovic, později na Třebové, velitel moravského vojska v okolí
Trnavy (Varsík, str. 271). — V 30. letech 16. stol. dlel na východním Slovensku, Prešovsku
a Košicku. Odtamtud jeho korespondence z let 1534, 1535, 1536, adresovaná městu Prešovu,
Košicím atd. ve věcech vojenských (MA Prešov, OL Bdp., odd. Múzeum Törzsanyag). — K r.
1545 Kryštof z Boskovic a Černé Hory a na Třebové B. Štiavnicí: přimlouvá se za svého slu-
žebníka Jeronýma Proska, jemuž Štiavničtí zakázali obchod olovem, dokud nezaplátí dluh městu
(MA B. Štiavnica).

kulturním či jiným,⁴⁰⁾ a že přitom v korespondenci vedené z jedné i z druhé strany se zpravidla užívalo češtiny. — Zvláštní pozornosti zasluhuje např. četná korespondence několika olomouckých biskupů 16. a poč. 17. stol.: Stanislava Thurza,⁴¹⁾ Jana Dubravia,⁴²⁾ Marka Khuena, Stanislava Pavlovského,⁴³⁾ kardinála Dietrichštejna⁴⁴⁾ s představiteli veřejného života na Slovensku. — Mezi světskými feudály objevují se v té věci v popředí v časovém sledu tito: Václav Tetauer z Tetova — páni z Pezinku,⁴⁵⁾ Jan z Lomnice — Michael a Štěpán z Podmanína,⁴⁶⁾ Jan z Pernštejna — Jan Thurzo,⁴⁷⁾ Bilík z Kornic — Barbora z Uhrovice,⁴⁸⁾ Jan a Bartoloměj z Žerotína — Petr ze Svatého Jiří a z Pezinku,⁴⁹⁾ Vilém z Pernštejna a rod ze Svatého Jiří a z Pezinku,⁵⁰⁾ Žerotínové na Strážnici,⁵¹⁾ Jan z Pernštejna — František Revay,⁵²⁾ mnoho drob-

⁴⁰⁾ R. 1564, 2. 3., Mikuláš hrabě z Syrynu přistupuje k zemskému míru (StA Brno, odd. zemský soud II, 88, listiny). — Barbora Pruskovská z Reva na Bzenci a Hradci r. 1598, 1607 (SNM Martin, odd. Revay). — R. 1610, 25. 8., úředník na Bzenci Petrovi Revayovi ve věci pozůstalosti Kašpara Pruskovského (tamtéž). — R. 1607, Emerich Doczy, úředníkům království Českého (StA Kroměříž, odd. Volná akta). — R. 1581, 3. 3., Šimon Forgáč se zavazuje k landfrídu moravskému (OL, odd. Forgáč).

⁴¹⁾ Biskup Stanislav Thurzo Františku Revayovi, 1530, 4. 10., 11. 10. (*Wenzel*, cit. st., str. 36–7). — *Variae literae Thurzonis episcopi ad familiares* (StA Kroměříž). — R. 1530, 31. 8., Stanislav Thurzo B. Bystrici ve věci kroměřížských poddaných (MA B. Bystrica).

⁴²⁾ Jan Dubravius, olomoucký biskup, Alexiovi Thurzovi o poslední vůli Stanislava Thurza (OL, odd. Thurzo, reg. 8). — R. 1556 biskup Marek rychtář a starším města Trenčína (StA Kroměříž, odd. kop.). — R. 1562 týž Trnavským, Janovi Pruskovskému z Pruskova, hejtmanu na Trenčíně atd. (StA Kroměříž, kop.).

⁴³⁾ R. 1580, 29. 2., Stanislav Pavlovský Emerichovi Czoborovi (StA Kroměříž). — R. 1582, 5. 1., týž Jiřímu Thurzovi na Bytči (tamtéž). — R. 1586, 20. 1., týž Ondřeji Balašovi na Bystrici (tamtéž). — R. 1586, 7. 7., týž témuž (tamtéž). — R. 1586, 23. 8., týž Davidovi Ungnadovi ze Suneku (tamtéž). — R. 1587, 7. 12., týž Michalovi Bakytimu z Laku a na Holiči (tamtéž). — R. 1590, 17. 11., týž Ondřejovi Balašovi (tamtéž).

⁴⁴⁾ R. 1602, 15. 1., Dietrichštejn Emerichovi Doczy (StA Kroměříž, *Episcopalia*). — R. 1603, 18. 10., Jiří Thurzo Františku Dietrichštejnovi (StA Židlochovice, odd. Dietrichštejn). R. 1605, 9. 1., Dietrichštejn Petru Revayovi na Holiči (StA Kroměříž, kop.). — R. 1607, 23. 2., Dietrichštejn Štěpánovi Illésházymu na Trenčíně (StA Kroměříž, volná kor.). — R. 1607, 26. 5., týž Petrovi Bakytimu na Holiči (tamtéž). — R. 1613, 27. 2., 28. 2., 19. 3., týž uherskému palatinu (tamtéž). — R. 1606, 21. 2., z Holiče Petr Revay Dietrichštejnovi (StA, odd. Morava). — R. 1613, 19. 3., Dietrichštejn Jiřímu Thurzovi (SNM Martin, odd. Thurzo).

⁴⁵⁾ Václav Tetauer z Tetova Františku ze Sv. Jiří r. 1504 (*Kniezsa* č. 72, 73).

⁴⁶⁾ R. 1502 Jan z Lomnice Michalovi a Štěpánovi Podmanickému (tamtéž č. 40).

⁴⁷⁾ R. 1505 Jan z Pernštejna a Jan Thurzo ve Slezsku (tamtéž č. 44).

⁴⁸⁾ Václav Bilík z Kornic (tamtéž č. 45, 46).

⁴⁹⁾ Petr ze Sv. Jiří a z Pezinku ve styku s Janem z Žerotína (tamtéž č. 47, 50, 51).

⁵⁰⁾ Vilém z Pernštejna hraběnce ze Sv. Jiří a z Pezinku r. 1520, 20. 2. (*Archiv český* I, str. 83–4).

⁵¹⁾ R. 1504, 15. 7., Tomáš Čerňanský z Černé prodává hrad Ostříž Czoborům z Holiče za účasti majitelů Strážnice (*Kniezsa* č. 42). — Další spisy zejména v MA Skalica.

né šlechty české a uherské ze 60. let 16. stol.,⁵³⁾ Ladislav Popel z Lobkovic — Revayové,⁵⁴⁾ Nekšové na Vsetíně — majitelé panství či jejich úředníci ve Velké Bytči,⁵⁵⁾ Fridrich z Žerotína — František Revay,⁵⁶⁾ skupina drobné šlechty a jejích úředníků z poč. 17. stol.,⁵⁷⁾ Jan Kavka z Říčan — Jiří Thurzo,⁵⁸⁾ Ladislav z Lobkovic — Jiří Thurzo,⁵⁹⁾ Rottalové na Napajedlích — Thurzové a Czoborové,⁶⁰⁾ Jan st. Bruntálský z Vrbna — Emerich Thurzo,⁶¹⁾ Jan Diviš

⁵³⁾ R. 1547, 25. 7., Jan z Pernštejna uherskému místodržícímu (SNM Martin, odd. Revay).

⁵⁴⁾ R. 1561, 2. 4., Bertold z Lipé a na Krumlově Alžbětě Thurzové (OL Bdp., odd. Thurzo, irreg. 8). — R. 1561 týž téže (tamtéž). — R. 1561, 25. 5., Jaroslav Libštejnský z Kolovrat Adamovi Ungnadovi (tamtéž, irreg. 10). — R. 1562, 14. 3., Pavel Korka z Korkyně Adamovi Ungnadovi ze Suneku (OL, Thurzo, irreg. 10). — R. 1562, Pavel Volbram ze Štěkře a na Bradlyně Alžbětě Ungnadové z Betlenfeldu (tamtéž). — R. 1562, 5. 8., Pavel Korka z Korkyně Adamovi ze Suneku (tamtéž). — R. 1562, 28. 8., Kateřina z Pernštejna Alžbětě Thurzové (tamtéž, irreg. 8). — 1563, 28. 6., Kuneš Dvorský z Volbramovic Adamu Ungnadovi (tamtéž, Camera, Doczy). — R. 1564, 19. 4., Zikmund Mokovec Adamovi Ungnadovi (tamtéž). — R. 1564, 6. 5., Adam Ungnad ze Suneku Janu Plesnicarovi (tamtéž, Camera, Doczy). — R. 1564, 23. 12., Jan Plesnicar Adamovi Ungnadovi (tamtéž). — R. 1565, 13. 1., Jan Plesnicar Adamovi Ungnadovi (tamtéž). — R. 1575 Mikuláš Hýnal (?) z Kornic a Ostravy (SNM Martin, odd. Thurzo).

⁵⁴⁾ Ladislav Popel z Lobkovic Míchalovi Revay (SNM Martin, odd. Revay).

⁵⁵⁾ R. 1590, 4. 9., vrchní důchodní na Bytči Zikmundovi Nekešovi na Vsetíně (StA Kroměříž).

⁵⁶⁾ R. 1595, 22. 5., Fridrich z Žerotína Františku Revayovi (SNM Martin, odd. Revay). — R. 1595, 13. 6., týž témuž (tamtéž).

⁵⁷⁾ R. 1559, 12. 6., Barbora Pruskovská na Bzenci Revayovi (SNM Martin, odd. Revay). — R. 1600, 2. 12., Kašpar Pruskovský z Pruskova na Hradci a Bzenci Frant. Revayovi (tamtéž). — R. 1601, 13. 1., týž témuž (tamtéž). — R. 1601, 31. 7., Jakub Vojska z Bogdunčovic na Veselí Františku Revayovi (tamtéž). — R. 1602, 15. 4., Kašpar Pruskovský témuž (tamtéž). — R. 1603, 23. 6., Jan Kryštof Pruskovský Petru Revayovi (tamtéž). — R. 1604, 22. 5., úředník na Bzenci Revayovi (tamtéž). — R. 1604 Petr a František Revayové ve věci pozůstalosti Kašpara Pruskovského (tamtéž). — R. 1605, 12. 2., Kryštof Pruskovský Petru Revayovi (tamtéž). — R. 1608 hrabě ze Salmu a na Tovačově Jiřímu Thurzovi (tamtéž, odd. Thurzo). — R. 1610, 30. 12., důchodní písař na Bzenci Pavlu Dyakovi, úředníku na Holiči (tamtéž, odd. Revay). — R. 1611, 5. 1., úředník na Bzenci Petru Revayovi (tamtéž). — R. 1611, 18. 1., úředník na Meziříčí pod Rožnovem Jiřímu Thurzovi (tamtéž, odd. Thurzo). — R. 1611, 16. 12., Mandalena Zavišovna z Rašovic Františku Revayovi (tamtéž, odd. Revay). — R. 1615, 8. 8., Kateřina Čižovská z Čižova atd. Revayovi (tamtéž).

⁵⁸⁾ R. 1605, 26. 7., Jan Říčaný Kavka z Říčan Jiřímu Thurzovi (SNM Martin, odd. Thurzo). — R. 1615, 7. 4., týž témuž (OL Bdp., odd. Thurzo).

⁵⁹⁾ R. 1615, 9. 4., Ladislav Popel z Lobkovic Jiřímu Thurzovi (OL, odd. ANR). — R. 1615, 17. 4., z Holešova, týž témuž (SNM, odd. Thurzo).

⁶⁰⁾ R. 1616, 13. 7., Jakub z Rotalu a na Napajedlích Martinovi Czoborovi (OL, ANR). — R. 1618, 28. 11 z Napajedel Maria Thurzo, vdova po Janu Jakubu z Rotalu, svému bratru Emerichu Thurzovi (tamtéž, odd. Thurzo, reg. 8).

⁶¹⁾ R. 1617, 28. 6., Jan st. Bruntálský z Vrbna Emerichu Thurzovi (SNM, Thurzo).

z Žerotína — Jiří Thurzo,⁶²⁾ moravští či čeští stavové a jejich úředníci — stavové uherští,⁶³⁾ Václav Budovec a Petr Vok z Rožmberka — Jiří Thurzo,⁶⁴⁾ Karel st. z Žerotína — Jiří Thurzo,⁶⁵⁾ těšínská knížata — majitelé feudálních

⁶²⁾ R. 1612, 1. 7., Jan Diviš z Žerotína Jiřímu Thurzovi (StÚA,⁰ sb. předpisů, Uhry). — R. 1612, 18. 7., 2. 10., 20. 10., 24. 12., týž Martinovi Benickému, uherskému vicepalatinu (tamtéž).

⁶³⁾ R. 1561, 26. 8., Česká kancelář vdově Alžbětě Thurzové (OL, Camera, Doczy). — R. 1602, 7. 3., Dietrichštejn a nejvyšší úředníci i soudci moravští ve věcech uhorských (OL, ANR, fasc. 44, No 7). — R. 1610, 18. 11., nejvyšší úředníci čeští Jiřímu Thurzovi (tamtéž, odd. Thurzo, reg. 78). — R. 1610, 20. 1., kardinál, biskup, nejvyšší úředníci a soudcové moravští (StA Brno, kop. pam. sněm. III, f. 187).

⁶⁴⁾ R. 1608, 10. 9., Václav Budovec z Budova Jiřímu Thurzovi (OL, odd. Thurzo, reg. 1). — R. 1608, 2. 10., Jiří Thurzo Václavovi Budovcovi (*J. Glücklich*, Václava Budovce z Budova korespondence, str. 73), r. 1608, 21. 10., Václav Budovec Jiřímu Thurzovi (OL, odd. Thurzo, reg. 1). — R. 1608, 3. 11., Petr Vok z Rožmberka Jiřímu Thurzovi (tamtéž).

⁶⁵⁾ Část korespondence Karla st. z Žerotína, adresovaná Emerichu Forgáčovi, Štěpánu Illésházymu, Jiřímu Thurzovi z let 1596—1610, byla uveřejněna v Archivu českém XXVII a v edici Petra *Chlumeckého* Karl von Zierotin. — Velká většina těchto listů v českých edicích není vydána. V maďarských publikacích vydal několik listů *Ila Balint* (A Thurzó leveltár protestans... iratai, Bdp. 1934), pokud se týkají věcí moravských a středoevropských evangeliků. Jde o Žerotínovy listy z 20. 9., 26. 9., 2. 11. r. 1608. — Z Žerotínových listů, které dosud vydány nejsou, lze jmenovat: k r. 1608, 3. 2. (OL, Thurzo, reg. 2), ve věci jednání u dvora ve Vídni a skalických měšťanů; r. 1608, 13. 9. (tamtéž): košický kupec Jan Luchinus, nyní v Hradišti na jv. Moravě, musel utéci v době nepokojů, Žerotín žádá o zprávu, co zbylo z jeho majetku. — R. 1608, 26. 9. (tamtéž, Thurzo, reg. 1): podává zprávu o průběhu moravského sněmu o a sjezdu rakouské protestantské šlechty. — R. 1608, 26. 10. (tamtéž): o politických a náboženských poměrech v zemi, velký rozruch způsobilo zavedení svobody česko-bratrského náboženství, Ž. žádá zprávu o vývoji uherských věcí. — R. 1608, 6. 11. (tamtéž): podává zprávu o jednání protestantské rakouské šlechty v Hornu, kde se snažil působit k náboženskému smíru. — R. 1609, 19. 7. (tamtéž): doporučuje lékaře (Itala) helvetské víry; Čechové uzavřeli spolek se Slezany a Moravané též nezůstanou stranou vzhledem k těsnému spojení s Čechy. — R. 1610, 25. 4. (tamtéž, reg. 2): vyslovuje se pro smírné řešení sporů mezi Kavkou a Jakušičem. — R. 1610, 21. 5. (tamtéž): o vpádu Jakušičově na brumovské panství. — R. 1610, 31. 8. (SNM Martin, odd. Thurzo): o sporu mezi Kavkou Říčanským a Lorantfým. — R. 1610 (OL, Thurzo, reg. 2): o politických novinkách v Evropě, o smíru stavů s císařem. — R. 1610, 22. 12. (SNM Martin, odd. Thurzo): doporučuje jednoho ze čtyř moravských lékařů (Šimona Grynaea), žádá, aby jemu bylo pomoci k pohledávce 11 000 tolarů, které Šimon půjčil J. Rebenicovi, svému příbuznému, pro svatojiřské a pezinecké měšťany. — R. 1611, únor (OL, Thurzo, reg. 28): děkuje za dopis, v němž Thurzo slibuje uherskou pomoc, a sděluje, že pasovské vojsko vtrhlo do Horních Rakous a Čech, takže Morava je bezprostředně ohrožena. — R. 1611, 18. 2. (SNM, odd. Thurzo): odeslal Thurzův list pro české stavy do Prahy, list pro moravské stavy předloží na nejbližším sněmu. Podává zprávu o vpádu pasovského vojska. Sděluje, že povolal Jana Kavku do Brna k projednání stížnosti pana Lorantfého a ptá se, zda Thurzo odpověděl na list britského krále. — R. 1611, 4. 4. (OL, Thurzo, reg. 2): kromě vojska, které poslal do Čech, udržuje na Moravě 800 jezdců a 1500 pěšáků. Matyáš vstoupil do Prahy uvítán českými stavy. — R. 1611, 9. 9. (tamtéž, irreg. 2): sděluje svou radost nad úspěchy v Sedmihradsku, ale vyjadřuje obavy nad dalším vývojem tureckých válek. — R. 1612, 25. 1. (tamtéž, reg. 2): ozna-

statků na Slovensku atd.⁶⁶⁾ Pozoruhodná je výměna názorů Karla st. z Žerotína s představiteli povážského rodu Thurzů v 1. a 2. desetiletí 17. stol., v předvečer či v průběhu českého stavovského povstání. V četné korespon-

muje úmrtí císaře Rudolfa. — R. 1612, 13. 2. (SNM, Thurzo): doporučuje italského obchodníka Jeronýma Bonacinu, který má spor v peněžní záležitosti s měšťany svatojiřskými a peziňskými. — R. 1612, 14. 2. (OL, Thurzo, irreg. 2): sděluje novinky z Německa, zajímají jej zprávy o přípravách nové války s Tureckem. — R. 1612, 11. 3. (tamtéž, reg. 2): sděluje noviny z Čech, na strážnickém panství nebyla zřízena žádná nová mýta a skaličtí obchodníci si stěžují zbytečně. — R. 1612, 8. 5. (SNM, Thurzo): vyzývá ke společnému úsilí, podává svůj názor na boje s Turky. — R. 1612, 3. 11. (tamtéž): o rodinných věcech, o vývoji v Sedmíhradsku. — R. 1613, 18. 4. (OL, Thurzo, reg. 2): vyjadřuje radost nad zažehnáním války s Turky. — R. 1613, 26. 6. (tamtéž): o německé posádce v N. Zámčích, navrhuje, aby Thurzo předložil mor. stavům protest proti tomu. — R. 1613, 14. 7. (tamtéž): zaslá odpověď moravských stavů na Thurzův list, v níž odkládají rozhodnutí o německé posádce v Nových Zámčích. — R. 1613, 9. 8. (tamtéž): o odvedení 4 koní Ondřejem Knašinským z Knašina poddaným brněnské jezuitské koleje v Divákách do Holiče. — R. 1613, 14. 8. (tamtéž): upozornil moravské stavy a slezského hejtmana na nebezpečí hrozící Uhrám a Sedmíhradsku od Turků. — R. 1613, 8. 9. (tamtéž): žádá o bližší zprávy o situaci v Uhrách a ve věcech tureckých. Thurzovi byl zaslán list moravských stavů ve věci německé posádky v N. Zámčích. Koně poddaným z Divák nebyly dosud vráceny. — R. 1613, 29. 10. (tamtéž): o zprávách o tureckém nebezpečí v Sedmíhradsku. — R. 1613, 25. 11. (tamtéž): žádá o zprávu o porážce Batoryho a o zvolení Bethlena Gábor. — R. 1613, 16. 12. (tamtéž): o znepokojujících zprávách a přípravě nové turecké války. — R. 1614, 11. 2. (SNM, Thurzo): omlouvá se, že dosud neodpověděl na listy. Oznamuje, že na Moravě se nesbírá žádné vojsko, neboť si tam přejí mír. — R. 1614, 1. 8. (OL, Thurzo, reg. 2): o věcech moravských a slezských. Doufá v konečné vyřízení pohraničních sporů moravsko-uherských. — R. 1614, 13. 8. (tamtéž): ve věci společného postupu českých, moravských a uherských stavů vůči císaři. — R. 1614, 11. 9. (tamtéž): moravský sněm dosud trvá a odmítá podobně jako ostatní země české zpravovat císaře o svém postupu. — R. 1614, 12. 11. (tamtéž): nemohl psát v poslední době pro zaměstnání ve věci opavského knížectví, na něž si Slezané začali činit nároky. — R. 1615, 21. 3. (tamtéž): zřekl se svého úřadu a jako důvod uvádí stáří a nemoc. — R. 1616, 27. 2. (tamtéž): odpovídá na Thurzův dopis a sděluje novinky ze soudobé evropské politiky. — R. 1617, 13. 1. (SNM, Thurzo): soustrast vdově po Jiřím Thurzovi. — Pokud jde o listy Jiřího Thurza adresované Karlovi z Žerotína vesměs z Bytče, lze jmenovat: r. 1608, 2. 10. (Ila Balint, cit. edice): blahopřeje k úspěchu na brněnském sněmu, píše o povolení svobodného vyznání víry v Rakousích, o vývoji v Uhrách. — R. 1608, 25. 9. (tamtéž): o náboženských věcech v Rakousku a otázce Žerotínovy návštěvy. — R. 1613, 2. 8. (StÚA, přepis, Uhry): o věcech tureckých a sedmíhradských. — R. 1613, 12. 10. (tamtéž, odd. Morava): o tureckém nebezpečí v Sedmíhradsku. — R. 1614 (OL, Thurzo, reg. 2): o uherském sněmu a věcech sedmíhradských. — R. 1615, 11. 9. (tamtéž, reg. 3): o klidných poměrech v Uhrách po uzavření míru s Turky. — R. 1615, 5. 12. (tamtéž, reg. 1): o poměrech v Moldavsku. — R. 1615, 12. 9. (tamtéž, reg. 3): o vrácení valašského dobytka zajatého Žerotínovými poddanými Thurzovu fojtu. Nic o tom neví. — R. 1615, 2. 10. (tamtéž): žádá o podporu svých poddaných při splacení jistého dluhu a o navrácení valašského dobytka. — R. 1616, 12. 9. (tamtéž, jediný známý Thurzův list psaný česky): o vpádu lotrů na Moravu a škodách v dědině Velké. — R. 1617, 21. 1. (SNM, Thurzo): syn Jiřího Thurza děkuje za Žerotínovu lásku k zemřelému otci a prosí, aby otce zachoval v dobré paměti.

⁶⁶⁾ R. 1599, 1. 9., Adam Václav, kníže těšínské, Jiřímu Thurzovi ve věci poddaného tš-

denci posledních dvou magnátů z doby před Bílou horou převažuje (stejně jako v listech Václava Budovce a Petra Voka z Rožmberka z poč. 17. stol. adresovaných na Slovensko) především zájem o vývoj náboženských a politických událostí ve střední Evropě.

Všechna tato fluktuace i souvislosti vládnoucí feudální třídy byly doprovázeny, jak už bylo naznačeno, analogickým vývojem feudálního velkostatku, a to zejména na střední a východní Moravě, na Těšinsku a západním Slovensku. Tu i tam se objevilo koncem 15. i v 16. stol. mnoho hospodářských shod či podobností. Tu i tam byly recipovány rozličné hospodářské řády či vzory jedné strany druhou. Tu i tam vládnoucí feudální třída se starala, aby zvýšila výnos svého majetku pomocí určitých hospodářských vzorů převládajících v sousedství. Tu i tam majitelé feudálních velkostatků se neomezili jen na komasaci půdy v nížinách či v širších horských údolích, ale zahájili (zejména pokud žili v předhůří západních Karpat) expansi do hor za účelem využití půdy horské. Analogicky si počínali, tu dříve, tu později, tu na vlastní pěst, tu více na podnět majitelů jednotlivých velkostatků také poddaní.

Přehlížíme-li první fázi nového typu velkostatku na východní Moravě, vidíme, jak jeden z prvních slovenských magnátů, kteří se uchytili už koncem 15. stol. ve východomoravském prostředí, a to sňatkem s dcerou Ctibora Tovažovského z Cimburka, Petr ze Svatého Jiří a z Pezinku, sice rozvinul na východní Moravě rozsáhlou činnost hospodářskou v oblasti horské, ale nakonec nedovedl, zdá se pro příliš náročný způsob života, ani zachovat svůj majetek, ani vytrvat při hospodářských novotách. Upadl spíše do dluhů, které dlouho potom bylo spláceti jemu i jeho potomkům⁶⁷) a časem opustil Moravu. Jinak tomu bylo na biskupských statcích olomouckého biskupa slovenského původu Stanislava Thurza (1497—1540).

Biskupské i kapitulní majetky olomouckého biskupství byly před příchodem Stanislava Thurza ve vážném hospodářském úpadku a buď byly prona-

šinského Macka Višňovského (SNM, Thurzo). — R. 1614, 5. 4.: žádá o zprávy, co se děje v Uhrách (tamtéž). — R. 1615, 28. 11., ve věci Marka vojvody, který se vypravuje na cestu k Thurzovi (tamtéž). — R. 1615, 6. 8., oznamuje, že pověřil vedením svých záležitostí v Praze Matyáše Kalusa (OL, Thurzo, reg. 11). — R. 1616, 29. 7., ve věci sňatku své dcery (SNM, Thurzo). — R. 1616, 8. 8., Mojžíšovi Sunekovi: slibuje ho navštívit a ujišťuje dobrou vůli (OL, Esterházy, R 94). — R. 1608, 19. 5., hejtman těšinského zámku Jiří Borek z Rostropic Kašparu Kardašovi, úředníku na Bytči: oznamuje, že jeho list poslal králi (StÚA, sb. předpisů, Uhry). — R. 1602, Jiří Sobek z Kornic na Konskej, Jiřímu Thurzovi: děkuje za přátelství, a posílá dary (SNM, Thurzo). — R. 1614, 27. 1., týž téměř (tamtéž). — R. 1608, 21. 5., Alžběta Czoborová, manželka Jiřího Thurzy, o listu knížete těšinského (StÚA, přepisy, Uhry).

⁶⁷) R. 1507, 26. 9., Petr hrabě ze Sv. Jiří a jeho manželka Žofie z Valdštejna se přiznávají k dluhu 500 zl., půjčených jim od bratří Jana a Bartoloměje z Žerotína za zástavu stříbrných koflíků (*Knieszsa* č. 47). — R. 1524, 2. 10., Václav Tetauer z Tetova svědčí, že hrabě ze Sv. Jiří mu vyplatil úroky (tamtéž, č. 72—3).

jaty nebo zastaveny.⁶⁸⁾ Jejich obnova nastala teprve za řízení podnikavého Stanislava Thurza, který začal záhy po svém příchodu na Moravu — byt za cenu půjček uzavíraných s příbuznými na Slovensku,⁶⁹⁾ za sporů s moravskou šlechtou⁷⁰⁾ i za cenu dočasné zástavy města Ostravy kremnickému hraběti Jiřímu Thurzovi (r. 1511) — výplatu nejdůležitějších biskupských statků, pokoušel se je rozšířit kupem hodnotných majetků⁷¹⁾ a začal na ně přenášet hospodářské novoty, jejichž znalost si přinesl z polského a slovenského prostředí. Tímto způsobem olomoucký velkostatek byl postupně obnoven a stal se jedním z nejrozsáhlejších na Moravě. Nezůstalo jen při pouhé komasaci biskupské půdy. Tu i tam byly brzy činěny pokusy o rozličné ameliorace hospodářské povahy. Např. velká pozornost byla věnována, pokud jde o panství hukvaldské, úpravám na řece Ostravici, aby se pomocí rozličných jezů a stavů umožnil příhon vody na ostravské mlýny a tím bylo umožněno také zpracování zemědělských produktů přímo v kraji.⁷²⁾ Město Ostrava zmíněnou majetkovou změnou z r. 1511 neutrpělo a získalo brzy potvrzení na rozličné pozemky, rybníky, lesy, »kterých užívalo od starodávna«, a jiné výhody hospodářského charakteru.⁷³⁾ Totéž lze říci také o některých biskupských manech a jiných poddaných.⁷⁴⁾

Jestliže se za biskupského úřadu Stanislava Thurza udržel na biskupských majetcích v podstatě rentovní způsob hospodaření, v jehož smyslu poddaní užívali biskupské půdy za jisté naturální či peněžní dávky, přece jen nastal jistý obrat směrem k režijním hospodářským řádům, a to zejména potud, pokud bylo možno hospodařit extensivním způsobem: především v rybníkářství. Toto se stalo nejvýznačnějším rysem biskupského hospodářství v době Stanislava

⁶⁸⁾ Fr. Matějka, Hist. štúdie II, str. 169.

⁶⁹⁾ Před příchodem do Olomouce si Stanislav Thurzo vypůjčil od svého otce Jana Thurza, měšťana krakovského, 8000 zl., zavázav se peníz ten splatit z důchodů kroměřížského kapituly. — R. 1511, 5. 1., dal též město Ostravu do zástavy za 3000 zl. kremnickému hraběti a správci komory v B. Štiavnicí Jiřímu Thurzovi s tím, že biskup má až do své smrti brát příjmy z panství toho (J. Adamus, Sbirka listin k dějinám města Ostravy, I, č. 33, podle potvrzení města Olomouce 1540, 3. 7., uveř. *Kniezsa* č. 52 ve velmi vadném přepise.) — Revers J. Thurza z r. 1516, 11. 1., jímž uznává všechny články výše uvedeného dlužního úpisu, uveř. J. Adamus, cit. ed., č. 39.

⁷⁰⁾ Archiv český, sv. XVII, str. 1, 32, sv. VI, str. 544. — Wenzl, cit. práce, str. 32 a d.

⁷¹⁾ R. 1517, 17. 2., koupil od velehradského kláštera dědinu Polešovice s některými vinnohrady za 2514 uh. zl. (*Kniezsa* č. 60, velmi špatný přepis).

⁷²⁾ K r. 1514—39 biskupské listy u J. Adamuse, cit. ed., č. 36, 37, 38, 44, 46, 48, 49, 61, 63.

⁷³⁾ Tamtéž.

⁷⁴⁾ Ustanovení ve věci přívozského léna vítkovického fojta u J. Adamuse, č. 40, 41, 45, 47, 51, 53, 56. — K r. 1525 literae ab episcopo ad capitulum, quatenus census ex Medzricz et villis vicinis propter inundationem aquarum vel parcant vel differant (StA Kroměříž, Thurzo, odd. variae literae). — K r. 1535: Ratione subditorum in Hulin annui census (tamtéž).

Thurza,⁷⁵⁾ jak ukazuje korespondence obou olomouckých biskupů z 1. poloviny 16. stol.: Stanislava Thurza i jeho spolupracovníka, sekretáře a potom nástupce Jana Dubravia (1541—1553), kteří se proslavili odborným spisem »De piscinis«, vydaným ponejprv r. 1547, prvním to literárním projevem na Moravě na poli praktického hospodářství a zároveň také nejcenějším kusem naší starší hospodářské literatury vůbec.⁷⁶⁾ Autorem tohoto spisu podle titulu je sice J. Dubravius, který byl pozván na Slovensko na hrad Červený Kámen, patřící příbuzným Thurzů, tj. Fuggerům, s tím, aby se seznámil s místním rybníkářstvím, jeho možnostmi a podal návrh na vybudování a udržování vodních nádrží. Ale spoluautorem tohoto spisu je zcela bezpečně biskup Thurzo, jak to také vysvítá z předmluvy připojené k I. kapitole, kde se o Thurzovi praví, že jako zkušený rybníkář sdělil Dubraviovi mnoho odborných znalostí a cenných postřehů v oboru rybníkářství. Jméno Stanislava Thurza se také jinak objevuje v řečené práci velmi často. Chov kaprů v různých rybnících podle stáří, který Dubravius ve svém spise doporučuje, je např. vlastně myšlenkou Thurzovou, kterou Dubravius uvedl jen v širší známost. A také na jiných místech právě hospodářské zásady Thurzovy i pohled na výnosnost rybníků Thurzem založených vedly Dubravia při celkové stylisaci práce. Lze tudíž právem říci, že spis »De piscinis«, který byl záhy pro svou odbornost překládán také do cizích jazyků a šířil znalosti v chovu ryb v sousedství, např. na půdě polské, je jedním z dokladů svazků mezi Moravou a západním Slovenskem na poli extensivního hospodaření. Na základech položených v době Stanislava Thurza se pokračovalo na olomouckém velkostatku také v dalších desetiletích 16. stol.

Analogický význam měli Thurzové (Alexius Thurzo a Jan ml. Thurzo) na Horním Slezsku, kde okolo Pštíny, ležící severně od Těšína a Bílska, vyrostl ve 20.—40. letech 16. stol. mohutný hospodářský celek a nový typ velkostatku. Stalo se to do jisté míry vlastně také díky ústupkům, které v těch místech učinili Thurzům těšínský kníže Kazimír jako dosavadní majitel panství pštínského a Jan z Pernštejna jako poručník dětí těšínského knížete.⁷⁷⁾

⁷⁵⁾ Fr. Hrubý, Z hospodářských převratů českých ve století 15. a 16. se zvláštním zřetelem k Moravě, ČCH 1924, str. 205, a d. — Fr. Matějok, Přehled rozvoje rybníkářství na Moravě v 2. polovině 15. a 1. polovině 16. stol., Časopis Slezského musea 1956/V.

⁷⁶⁾ Nejstarší latinské vydání z r. 1547, 1559, 1596, polský překlad „O rybach“ z r. 1600 v Krakově, novodobý český překlad „Jan Dubravius, O rybnících“, přel. A. Schmidtová, Praha 1953, za redakce A. Salače. Tu na str. 9 a 25 chybný názor o hradu, kde Dubravius čerpal podněty ke své práci. Nejde o hrad u B. Bystrice, jak soudí překladatelka, ale o Červený Kámen v blízkosti moravsko-slovenských hranic.

⁷⁷⁾ R. 1517, 26. 9.: těšínský kníže prodává panství pštínské Alexiovi Thurzovi (Kniezza č. 61); další převody tohoto majetku na Jana Thurzu a Alexia Thurzu z r. 1519, 1525 a d. v OL, odd. ANR, fasc. 473 a 474 a v Państwowe archiwum w Pszczyńie. — Mimo to k r. 1505,

I když zásluhy Thurzů a zejména Stanislava Thurzy, eventuálně vliv vzorů, které přinášeli ze Slovenska, o rozmach extensivního rybníkaření na Moravě v 1. pol. 16. stol., jsou nepochybné, přece nelze vše vysvětlovat jen jejich osobní iniciativou či pouhými recepty z půdy slovenské. Na moravském velkostatku, zejména na velkém majetku pánů z Pernštejna, se tento druh hospodaření rozvinul v 1. pol. 16. stol. neméně, a to ve smyslu starších moravských tendencí i moravských potřeb. Tak se stalo, že moravská praxe v oboru rybníkaření nabyla zvuku i v jižním či severovýchodním (polském) sousedství. Nebylo náhodou, že např. Žerotínům ze Strážnice byl městem Skalici zastaven r. 1510 (dávno před tím, nežli se Žerotínové stali majiteli Skalice a okolí) za půjčku 525 uherských zlatých tzv. horní rybník, s tím, aby provedli jisté ameliorace a postarali se zejména o přívod potřebné vody.⁷⁸⁾ Stejně nikoli náhodou se obrátila Trnava (r. 1570) na moravské Hustopeče u Brna, aby jí dodaly rozumného rybníkaře (teichmeister) spolu s dvaceti pomocníky⁷⁹⁾ a aby pomohly městu vybudovat či obnovit městské rybníky.

Jiným druhem extensivního režijního hospodaření na českém, moravském, slezském i slovenském feudálním majetku ve stol. 16. bylo dobytkařství, zejména chov ovcí, který byl tu i tam v obecném rozmachu. Platí to už o nížinných statcích, jichž se týkal (pokud jde o české oblasti) instruktivní spis A. Knoblocha z Pirnsdorfu »Regiment správy ovčího dobytka ve dvoje knihy rozdělený« (vydaný r. 1561). Počet ovcí na jednotlivých panstvích střední Moravy 16. stol. se odhadoval místy až na několik tisíc.⁸⁰⁾ — Novinkou při novém chovu ovcí, zejména na území východní Moravy a jižního Těšínska, bylo, že stále více přicházel k oblibě chov horského ovčího dobytka. Vše souviselo se vzrůstem domácího obyvatelstva, s nutností hledat pro ně nové zdroje obživy na horách, s tendencí podhorského lidu k postupu do liduprázdných vyšších poloh, se snahou vrchností po zaokrouhlení a rozšíření panských dominií, s jejich úsilím získat také z hor nové zdroje příjmů. Ale zvláštní intenzity nabyl chov tohoto horského dobytka tehdy, když do západních Karpat (na pohraničí Moravy, Těšínska a Slovenska) začala pronikat od přelomu 15. a 16. stol. s novým ovčím dobyt看kem, schopným lépe snášet horské klima, i s novými metodami při zpracovávání ovčích produktů, tzv. valašská kolonisace, nesená elementem etnický ne vždy zcela vyhraněným, v němž buď jak buď ani

28. 4., Jan z Pernštejna jako poručník těšínského knížete Václava postoupil Janu Thurzovi statek v Něm. Visle za 800 zl. (*Kniezsa* č. 44).

⁷⁸⁾ *Varsík*, cit. ed., č. 258.

⁷⁹⁾ Hustopeče městu Trnavě r. 1570, 15. 4. (MA Trnava). — Zmínky zasluhuje také přípis Ferdinanda I. adresovaný Václavu Tetourovci z Tetova a Kurkovi z Kurkyně z r. 1553, 14. 3., jímž se nařizuje, aby najali 1000 šancknechtů čili rybníkářů a je vypravili do Rábu (StřUA, sb. předpisů, Uhry).

⁸⁰⁾ *Fr. Hrubý*, cit. čl. v ČČH 1924.

v západních Karpatech nezanikla residua původního rumunského etnika, v němž se tu více, tu méně, tu dříve, tu později projevovaly etnické prvky ukrajinské, polské a slovenské.⁸¹⁾

Ať je tomu jakkoli, nabyla tzv. valašská kolonisace, vyvíjející se zejména v 16. a 17. stol. paralelně po obou stranách západních Karpat, v dějinách vzájemných hospodářsko-společenských vztahů východní Moravy, jižního Těšínska a severozápadního Slovenska mimořádnou úlohu. Navázala na starší pasekářskou či kopaničářskou kolonizaci nesenou domácím živlem, přivedla ji dále a výše do hor, umožnila, že se hospodářsky lépe využilo horského území západních Karpat, společných Moravě, Těšínsku i severozápadnímu Slovensku, dala pomoci nových forem výrobního procesu a výrobních vztahů ekonomicko-sociálního životu východní Moravy, severozápadního Slovenska i jižního Těšínska zvláštní svéráz. Proto jí ve vzájemných vztazích česko-slovenských připadá zvláštní místo a význam.

* * *

Při obhospodařování velkého pozemkového majetku nezůstalo se ani na Slovensku, ani na Těšínsku, ani na moravské straně Karpat, jen při extensivním druhu režijního hospodaření. Přistupovalo se na jednotlivých statcích střední i jihovýchodní Moravy, Těšínska i západního Slovenska stále více k intenzivnějšímu obhospodařování půdy ve vlastní režii, a to pomocí dvorů: ať už se zřetelem k pěstování obilí, jiných zemědělských plodin, nebo vína, stále více užívaného doma i v obchodním styku s cizinou. Tu i tam se stalo zvykem zpracovávat zemědělské produkty (např. obilí ve vlastních mlýnech). Téměř na všech panstvích se stal příjem z pivovarů, palíren a mlýnů jednou z nejdůležitějších položek vrchnostenských příjmů.

Tento přechod vrchnostenského hospodaření od způsobu rentového k režijnímu, od hospodaření režijně extensivního k hospodaření režijně intenzivnímu se neobešel bez dalších změn ve struktuře vrchnostenského velkostatku, který nakonec šel na obou stranách západních Karpat k velkostatku robotnímu, charakteristickému větším připoutáním poddaných k půdě a zvýšením jejich povinností k vrchnostem. Tato tendence se projevovala více či méně, dříve či později především na velkostatcích v rovinách a v širších údolích, ale časem se objevovala (zejména na půdě slovenské) dokonce na podhorských a horských panských dvorech, kde poddaní příslušných horských míst původně robotních závazků neznali.

Je příznačné, že nové robotní povinnosti i řády a tvrdší poměr k poddaným v ohledu hospodářském i jiném nastaly, pokud jde o oblast střední a východní Moravy, především na majetcích, které vlastnila uherská šlechta.

⁸¹⁾ J. Macůrek, cit. články.

Doklady by bylo možno uvést ze statku vizovického,⁸²⁾ brumovského⁸³⁾ a hodonínského.⁸⁴⁾ A pro srovnání poměrů na Moravě a na západním Slovensku je nepochybně zajímavé, že na Moravě, kde se koncem 16. stol. ve vývoji k robotnímu velkostatku ještě vcelku nedospělo, se pokládalo na nejvyšších úředních místech za nutné působit ve prospěch poddaných jmenovaných dominií, dovolávajících se pomoci u zemské správy. Tak např. r. 1584 se zakročovalo ve sporu brumovských poddaných s Emerichem Forgačem.⁸⁵⁾ R. 1596 nařizovali moravští stavové na prosby řečených poddaných majiteli brumovského panství Emerichovi Forgačovi, aby netýral svých lidí v Brumově a okolí a nestrádal jich, když si na něho stěžovali přímo u moravského zemského soudu.⁸⁶⁾ Stejně se moravské zemské úřady ujalý poddaných za analogických okolností na Hodonínsku.

Vše souviselo nepochybně s tím, jak už bylo řečeno, že nástup k robotnímu velkostatku na západoslovenské půdě nastal a postupoval rychleji nežli na východní, střední Moravě či na Těšínsku, a že praxe, obvyklá v té věci už v 2. pol. 16. stol. na západním Slovensku, byla přenášena také na majetky uherskoslovenské šlechty na Moravu. Podrobnější srovnání vývoje velkého pozem-

⁸²⁾ *Fr. Snopek*, *Obrazy z katolické restaurace kardinála Dietrichštejna*, ČMM, 1913, str. 398 a d. — Řada listů mezi kardinálem Dietrichštejnem a Emerichem Doczym ve věcech poddaných vizovických v StA Kroměříž, odd. Parochialia, Episcopalia in genere.

⁸³⁾ Viz dále pozn. 85.

⁸⁴⁾ Štěpán Illésházy, který měl panství tovačovské (od r. 1597), před tím vlastnil panství hodonínské a nabyl moravského inkolátu, jinak vrchní župan trencínský a liptavský, který dosáhl hodnosti uherského hofmistra, choval se k moravským poddaným, ač jinak byl náboženským přesvědčením protestant, tvrdě. Stejně to platí o majitelích hodonínského panství z konce 16. a poč. 17. stol., jak ukazují některé spisy ze StA Brno a z MA Hodonín: r. 1535, 1559, 1591, nové potvrzení z r. 1612, Kateřina Pálffy Hodonínským ve věci užívání lesů a roboty (StA Brno, Bočkova sb. 7929). — K r. 1613 smlouva mezi Kateřinou Pálffy a Mikulášem Čechovským stran role k benešovskému dvoru přínáležejícího (tamtéž, č. 7937). — R. 1609 Kateřina Pálffy stran pojištění 19 000 zl. na statku hodonínském (tamtéž č. 7938). — R. 1610 Kateřina Pálffy povoluje hodonínským dosazení správce církevní konfese augšpurské (tamtéž č. 7925).

⁸⁵⁾ K r. 1584, 7. 1., Emerichus Forgách, comes Trenciniensis, propter damna per suos subditos in Brumov peracta (StA Brno, Bočkova sb. č. 6867). — K r. 1596, 7. 7., tamtéž, kop. pam. sněm., *Fr. Kameniček*, *Zemské sjezdy III*, str. 717—8. — R. [1598], panu Fargáčimu na Brumov ve věci neposlušných poddaných (tamtéž, kop. pam. sněm. II, f. 365a). — K r. 1598 o poddaných brumovských (tamtéž, f. 406).

⁸⁶⁾ Panu Štefanu Ilésházymu na Hodoníně (tamtéž, f. 485 a—b). — Žerotín Emerichovi Forgačovi 1596, 4. 10, a Štěpánu Ilésházymu 1598, ve věci vzbouřených poddaných (Archiv český XXVII, str. 53, 82, 93, 341; *P. Chlumecký*, cit. pr. str. XXIX, č. XXIV). — R. 1594 Sidonie Kateřina, kněžna těšínská, Emerichovi Forgačovi, o povstání brumovských sedláků (SNM, Revay). — R. 1614, 15. 5., Dietrichštejn Ferencovi Serenymu „strany těch hor a pastev, kterých... chudí lidé... předešle užívali“. (StA Krom., Volná kor.)

kového vlastnictví na pomezí východní Moravy, západního Slovenska a jižního Těšínska z konce 16. a poč. 16. stol. toto zjištění o ranějším vývoji robotního velkostatku západoslovenského potvrzuje.⁸⁷⁾ Stejně na to ukazují také zprávy svědčící, že postavení venkovského lidu bylo na Pováží už v 16. a poč. 17. stol. nepochybně svízelnější nežli v sousedních krajích slezských a moravských⁸⁸⁾ a že právě proto mnozí poddaní tu i tam hledali jistou úlevu ve vnitřní fluktuaci z jednoho panství na druhé.⁸⁹⁾

Při vnitřní fluktuaci poddaného lidu nezůstalo. Zvýšení feudálního útisku vůči západoslovenskému lidu vedlo v mnohých případech ještě dále, a to k útěku na východní Moravu, kde byla za řečených okolností naděje na získání lepších hospodářských a sociálních podmínek. Podle urbářů a daňových konskripcí ze stolice Nitranské a Trenčanské z 1. pol. 16. stol. se objevilo v těchto stolicích v 40.—50. letech 16. stol. mnoho pustých usedlostí, dokonce i pustých dědin. V některých obcích byla polovina usedlostí neobsazena. To byl nepochybně už následek vnitřních bojů z 30.—40. let 16. stol., vedených mezi Ferdinandem I. a Janem Zápolským, mezi Kostky a Podmanickými atd.⁹⁰⁾ Avšak byl to jistě také důsledek rostoucích selských povinností a robot, které byly na slovenském Pováží už v 1. pol. 16. stol. větší než na sousední Moravě. Tím vším se stalo, že na mnohých místech řečených stolic bylo selské obyvatelstvo v pohybu, a to často směrem k Moravě.⁹¹⁾

⁸⁷⁾ J. Macúrek, K otázce vývoje etc. — K tomu ještě k r. 1551, 13. 2., Jiří Hejnal z Kornic, hejtman bojnický, Františkovi Thurzovi, biskupu nitranskému, podává zprávu o obilí, o vaření piva, o šenkování vína (SNM, Thurzo). — R. 1608, 21. 5., Alžběta Czoborová, manželka Jiřího Thurzy, o stavbě započatých hospodářských budov v Bytči (StÚA, přepisy, Uhry).

⁸⁸⁾ Kromě zmíněných věcí, uvádím tyto jednotlivosti: k r. 1532 zpráva o nezdařilé výpravě sedláků ze Skalice na Prešpurk (MA Trnava). — K r. 1538, 16. 4., zpráva z Dobré Vody o špatném postavení poddaných na panství (MA Trnava). — K r. 1605, 31. 8., Adam ze Šternberka cisaři, o jakýchsi nářcích dvou sedláků z Trnavy (StÚA Praha, přepisy, Uhry). — K r. 1608, 18. 5., Adam Abaffy a Pavel Tolnay podávají zprávu z oravského zámku Alžbětě Czoborové, manželce Jiřího Thurzy, že všichni drábové chtějí odejít z oravského zámku, poněvadž nemají být z toho živi (tamtéž). — K r. 1608, 21. 5., Alžběta Czoborová svému manželu Jiřímu Thurzovi, žádá, aby sdělil svou vůli ve věci samovolného počínání úředníků na Oravě (tamtéž). — K r. 1608, 22. 5., Jiří Diurčanský a Kašpar Kardoš Jiřímu Thurzovi o nedostatku potravy na Oravě (tamtéž).

⁸⁹⁾ Srovnej P. Horváth, Úteky poddaných na banovskom a uhroveckom panstve v 16.—18. stol., Historický sborník I, Bratislava 1952, str. 184 a d. L. Holotik, k periodizácii slovenských dejín v období feudalizmu a kapitalizmu, ČsČH, I, 1953. — Dejiny Slovenska (tézy), 1955, str. 58 a d.

⁹⁰⁾ Viz dříve, kap. I.

⁹¹⁾ Už k r. 1514 v Corpus juris Hungarici II: in Moravia fugitivi coloni non recipiantur, sed seddantur. — K r. 1538, zpráva M. Kostky o poddaných na panství lietavském a strečanském, „fugae se contulerunt in alias provincias Moraviae et comitatus Thurociensis...“ (E. Lukinich, A podmaniczky... III, str. 56—7). — K r. 1549 zprávy o útěku poddaných na Mo-

Ovšem nebylo by správné vidět ekonomicko-společenské poměry na Moravě a tamější situaci poddaných v 16. a poč. 17. stol. ve srovnání se západním Slovenskem v příliš příznivém světle. Že ani tam mnozí poddaní nezůstá-

ravu 'z osady Mostišťe sz. od Púchova, „Mostiche... migravit in Moraviam“ (tamtéž, str. 57). — K r. 1550 o útěku z osady Preczyn na panství Povážská Bystrica „proper inopiam... multi fugerunt ad Moraviam et Silesiam“ (tamtéž, sv. 4, str. 279). — K r. 1549—50 zprávy o útěku ze stolice Nitranské na Moravu (OL, Camera, Conscriptioes dicarum comitatus Nitriensis A 2648): „Krayna... discessit in Moraviam, Senthgyorgh... discessit in Moraviam, Chazcov... desertae 2, diacessit in Moraviam, Kowalyo... desertae 2, discessit in Moraviam, Holich... auffugerunt Moraviam a porta 1, Velchkován... auffugit Moraviam a porta 1, Vezka... auffugit Moraviam a portis 3, Radoszcz... auffugit Moraviam a portis 4, Rawenczka... auffugit Moraviam a porta 1, Peterfalva... Moraviam auffugerunt a portis 5, Letnice... Moraviam auffugit a porta 1, Vsim... Moraviam auffugerunt a portis 5, Radnuo... Moraviam auffugit a portis 3, atd. — K r. 1552-56 analogické údaje. — K r. 1598 na slovenský původ či příchod přes Slovensko ukazují některá jména poddaných na panství bojkovickém (urbář z t. r., Okr. archiv Bojkovice): Romancz, Marúda, Ratay, Alexy, Halama, Juhasz, Horomyja, Borys, Uher, Manias, Slovák, Slovenka, Hunia, Bikan. — Na témž bojkovickém panství (v městských registrech Uh. Brodu, tamtéž) k r. 1570: mlynář Jura z Nitry, k r. 1598 na mlýně v Pozlovicích Jan Mlynář ze Štiavnice, v téže době v Komné přistěhovalci ze Štiavnice. — V knize soudní v Uh. Brdě (tamtéž) zápisy o sporech mezi domácími hospodáři a cizinci, při nichž se uvádějí: k r. 1552 Martin Štiavnický, Martin Uher Štiavnický, v 70.—80. letech 16. stol. Jiří Slovák z Korytně, Jiří Polák z Trenčína, Petr Fent z Kremnice, Daniel ze Skalice. — Řada fojtů na světlovském panství byla podle důchodních register z r. 1598 (tamtéž) zřejmě slovenského původu, např. Jan Horomyja, fojt v Podhradí, Mikuláš Ištvan, fojt v Krhově, atd.

⁹²⁾ K r. 1538, 4. 12., Jindřich ze Želetavy a na Jedovnici Trnavě ve věci Martina mlynáře, pobývajících v Trnavě, který byl předtím na jedovnickém statku (Varsik, cit. ed., č. 104). — K r. 1549, 6. 1., rychtář a přísedící v Dobré Vodě Trnavským ve věci propuštění poddaného (MA Trnava). — K r. 1558 Jetřich z Kunovic a na Brodě děkuje Trenčínu za zadržení pacholka, který mu ukradl 3 ručnice (MA Trenčín). — K r. 1564 o fluktuaci z Lipníka do Trenčína v svatebních registrech a sirotčích registrech města Lipníka. — Značná fluktuace nastala mezi Skalicí a strážnickým panstvím v době vlády Žerotinů na Skalici v letech 1527 a dále. V kupních a prodejních knihách města Skalice (Libri emptionum et venditionum domorum) stýkáme se často s lidmi z Moravy. — K r. 1577 zpráva o útěku poddaných z panství Zdeňka Kavky Říčanského do Trnavy (MA Trnava). — K r. 1584 zpráva o útěku poddaných z Těšinska na Slovensko (Slovenský letopis I, str. 71—3). — O fluktuaci v souvislosti s pasekářskou a valašskou kolonizací viz J. Macúrek, cit. práce. — K r. 1599 v knize dějiny Krhova (Okr. archiv v Bojkovicích) „položil do Súče na sirotky nebožky Doroty, sestry jeho, 2 fl.“. — K r. 1606, 12. 4., Tobiáš... Městu Trenčínu ve věci služebníka, který tam utekl (MA Trenčín). — R. 1606, 11. 8., Stanislav Pavlovský hukvaldskému úředníku: „někteří z těch pacholkuov z toho panství oukvaldského odtud tam v Skalici tejně ucházejí... Poroučíme, že takového každého, kteříž by odtud tam utekli, ztrestati dáš“ (StA Kroměříž, kopíáře). — K r. 1611 dráb na Hluku a jeho odchod do Trnavy (Jan z Kunovic Trnavským, MA Trnava). — R. 1615, 21. 9., Jaroslav Sak z Bohuňovic a na Nedachlebicích županovi Nitranské stolice, žádá o vydání těchto lidí: Miší Kováče, Vaňka Bačka, Mikuláše Čechmarka, Martina Vocárka, Urbana Poláka, Jury Miklů, kteří „ze vsi Nedachlebic jsou z grutů mých zběhli a nade mnou zradíc se za Skalici až posovad přechovávají a jsou“ (OL, Camera, fasc. 20/21, B 2280). — R. 1610, 13. 3., Bernard ze Strachnova na Milonicích Skalici: „Simeon Světlík, poddaný můj ze vsi

vali na místě, ale z rozličných důvodů, v tom zejména ekonomicko-společen-
ských, volili odchod z Moravy směrem ke Skalici, Holiči, do stolice Bratislav-
ské, Nitranské a Trenčanské, k tomu je též už pro 16. a poč. 17. stol. řada
dokladů.⁹²⁾

* * *

Ale včelku takových svědectví o fluktuaci obyvatelstva ze zemědělských
či horských krajů, ať už z Moravy na Slovensko či naopak, je pro 16. a poč.
17. stol. ještě málo. Nelze (už v 16. stol.) mluvit o hromadnější či masové
fluktuaci venkovského lidu, o tom, jako by už v 16. stol. »ludia prechádzali
z Moravy na Slovensko a ze Slovenska na Moravu, ako kedy by tu hraníc
nebolo«, jako by »mnoho sedliackých kolonistov sa dostalo v 16. stor. na Mo-
ravu, najmä na Valašsko, na moravské Slovensko, kde sa zalidňovali hornácké
osady zväčša prílovom zo Slovenska (Strání, Hrozenkov), jako by »sa sloven-
ský a moravský lud z oboch hraníc natolko míšal, že sa prechody medzi výcho-
dom Moravy a západnom Slovenskom úplne stieraly«. ⁹³⁾

Jisté soupisy obyvatelstva východní Moravy⁹⁴⁾ i jiné zprávy, které (jak
bude ještě dále ukázáno) výrazně a jasně odlišují místní obyvatelstvo východo-
moravské od sousedních »Slováků«, takové vysvětlení nedovolují. Skutečnosti,
které nastaly při zakládání některých osad na východní Moravě či na jižním
Těšínsku až v dalších desetiletích 17. stol. či ve století 18., nelze přenášet do
doby starší. Zčásti také tímto svébytným životem na té i druhé straně Karpat,
svébytným vývojem vnitřní kolonisace i hospodářským využíváním pohranič-
ních území především pomocí domácích sil lze si vysvětlit také zjevy jiné,
zejména nesčetné pohraniční spory, které se táhly na pohraničí zemí českých
a Slovenska od přelomu 15.—16 stol.

* * *

Dosavadní historická literatura mluví o těchto sporech na pohraničí mo-
ravsko-slovenském a těšínsko-slovenském vesměs jednostranně. Vycházejíc

Milonic, poberouc koně, krávy i nemalý vobili vymlátíc rozprodal... poberouc koně i dobytky
jest ujel... při meste Skalici... [jest], MA Skalica. — R. 1617, 15. 3., Zd. Žampach... na
Hodoníně Skalici: „Janek Myslivec, poddanej můj... z kruntův mých zběhl, nyní v Skalici zů-
stává“ (MA Skalica). — 1618, 1. 2., Kroměříž Skalici „v příčinu Ondřeje Němečka“ (tamtéž).

⁹³⁾ Br. Varsík, Husiti a reformácia, a cit. čl. o česko-slovenských vztazích.

⁹⁴⁾ Pokud jde o soupisy obyvatelstva některých východomoravských panství, lze uvést
dva, z r. 1583 a 1596. V prvním, týkajícím se panství vsetínského, čteme: „Já, Zikmund Nekeš
z Landeku a na Vsetíně... sem všecky lidi své poddané na panství vsetínském sčísti a vyhle-
dati dal, kterýchž se nachází 319 osob kromě lhotníků a 8 osob, kterýmž se z dopuštění bo-
žího povětřím škoda stala, též kromě 45 osob, kterým se ve vsi mé Hověží častěji vpády
od Slováků nenabytá škoda stala a ještě děje (StA Brno, Bočkova sbírka, č. 11084). — „Přízná-
vací listy panství brumovského k r. 1596“ (součet všech poddaných brumovského panství 1126
osob a plat z nich 758 fl. 27 gr.). Tamtéž.

z některých pramenů redukuje spory ty jen na iniciativu některých příslušníků feudální třídy.⁹⁵⁾ »Vina« za spory ty se přičítá »Uhrům«, kteří prý usilovali tímto způsobem rozdělit země české a Slovensko.

Vskutku jde o otázku složitější. V pozadí všeho hašteření, jak lze nazvat často tyto spory, byly motivy hospodářského charakteru. Mnohé třenice souvisely se soudobými hospodářskými tendencemi na straně moravské, těšínské i západoslovenské, s vnitřní snahou jednotlivých dominií usilujících o extenzivní i intenzivní rentové i režijní hospodaření, o zaokrouhlení či rozšíření jednotlivých hospodářských celků. Mnohé spory vyvěraly z latentního i zjevného kolonizačního ruchu, který provádělo obyvatelstvo (domácí i cizí — valašské) z počátku více na vlastní pěst a později stále více z podnětu, se souhlasem i za podpory jednotlivých feudálních velkostatků směrem do vyšších horských poloh, ať už v rámci jednotlivých zemských celků či na jejich okrajích. Nakonec objevovaly se v popředí nejvíce spory pohraniční, poněvadž tam postup jednotlivých kolonizačních proudů vzhledem k absenci osídlení ve vyšších horských polohách či k řídkému osídlení v nižších místech nabyly zvláštní intenzity.

Přihlédneme-li k těmto skutečnostem konkrétněji, vidíme, jak neobyčejné ostrosti nabyly v 16. stol. různé třenice mezi jednotlivými statky severozápadního Slovenska, zejména mezi panstvím bytčanským a lietavským, bytčanským a budatínským, strečenských a budatínským.⁹⁶⁾ Pokud jde o oblast kysuckou a čadeckou, sousedící s jižním Těšínskem a severovýchodní Moravou, byl sveden tvrdý zápas mezi majiteli budatínského statku, totiž Suneky, a majiteli Strečna, tj. rodem Dersffyů. Vše jasně souviselo s tendencí obou dominií k tomu, aby pronikla co nejdále na sever, na němž už v pol. 16. stol. a ještě více v dalších desetiletích vznikla osada Čadca. Majitelé Budatína i Žiliny navázali v té věci na starší pokusy povážských Podmanických a jejich tendenci k expansi na sever z 1. pol. 16. stol. Pokoušeli se o to, aby zakotvili v místech, na něž si činili nároky majitelé Strečna, pod jejichž patronací byla tehdy Žilina a osada Krásno na střední Kysuci. Tyto pokusy budatínské vrchnosti či jejich úradů se srážely s protichůdnými tendencemi strečenských Dersffyů, ale opakovaly se opět a opět, i když se chvílemi tišily vlivem jistých dohod, vznikajících pod tlakem uherských stavů. R. 1583 rozhodla dočasně řečené spory zvláštní mezistavovská komise, která přiřkla budatínským Sunkům střední a západní části Kysucka (s výjimkou oblasti pozdější Thurzovky),

⁹⁵⁾ Viz citovanou zprávu Bočkovu a Roubíkovu. — Mito to články K. Kobilhy Pomezni spory o Javorníky, Naše Valašsko I, 1929/30, str. 10 a d. — A. Šrot, Spory o Javorníky, Dolina Urgatina I, 1946, str. 8—10.

⁹⁶⁾ J. Macúrek, K otázce výnosu, str. 39, *týž*, Valašská kolonizace, str. 188 a d. — E. Lukinich, A Podmaniczky ... str. 182 a d.

a strečenských Derfflyům území ležící odtud směrem k Oravě. — Analogické spory se vyskytly také mezi jinými feudály povážského kraje v okolí Povážské Bystrice, Lednice a Lietavy. Teprve na přelomu 16.—17. stol. se vytvořil poněkud vlídnější poměr mezi panstvím budatínským a bytčanským.

Stejně případy bychom mohli jmenovat také z území východní Moravy a jižního Těšínska. Všude tu bylo od konce 15. stol. (v souvislosti s budováním místních rentových a pak režijních velkostatků, s jejich úsilím o ovládnutí horských poloh a jejich využití pro vrchnostenské hospodářství, s místním kolonizačním ruchem i s rozvojem tzv. valašské kolonisace, probíhající tu samostatně, na vlastní pěst, tu více ze zájmu a za podpory vrchnostenských orgánů) plno ruchu, rozličných třenic i skutečných bojů:⁹⁷⁾ mezi Rožnovskem — Vsetínkem, Vsetínkem — Lukovskem, Vsetínkem — Vizovickem, Brumovskem — Vizovickem atd.

Analogický vývoj probíhal v rámci řečeného dění na feudálním velkostatku, v rámci domácí i valašské kolonisace na pohraničí jednotlivých zemí: Těšínska a východní Moravy, Těšínska a Slovenska, východní Moravy a Slovenska. Ne proto, že by hlavní čára zemských hranic byla nejasná (probíhala zpravidla od pradávna po vrcholcích hor), ale proto, že tu i tam vzhledem k řídkému osídlení (až do poč. 16. stol.) se zvláště ostře střetly síly ženoucí feudální velkostatek i jeho lid, ojedinele i společně, na nové cesty.

Vývoj těchto pohraničních třenic, jejichž počátky spadají již do konce 15. stol. a poč. 16. stol., probíhal v několika úsecích a v několika etapách. V prvním ohledu byly svedeny vážné souboje na pohraničí těšínsko-slovenském (mezi panstvím těšínských knížat a budatínských Suneků, mezi panstvím frýdeckým a bytčanským), a na pohraničí moravsko-slovenském (zejména mezi statkem rožnovsko-vsetínským, hukvaldským a povážským, brumovským, vršateckým a lednickým, strážnickým a holičským). — V druhém ohledu spory nabyly zvláštní intenzity v 2. pol. 16. a počátkem 17. stol. v souvislosti s rozmachem feudálního režijního hospodaření a soudobé kopaničářské, pasekářské i valašské kolonisace, probíhající v horských krajích na obou stranách Karpat intenzivněji než dosud. Při tom byla hned jedna strana, hned druhá (ať už místní či valašská kolonisace nebo feudální velkostatek) buď více na postupu nebo v obraně.

Při zápase na moravsko-slovenském pohraničí a dokonce také na východní Moravě měli majitelé povážských statků i jejich poddaní zpočátku větší úspěchy nežli velkostatek moravský a jeho poddaní. Podařilo se jim zakotvit už na přelomu 15.—16. stol. na moravských, západních svazích Javorníků. Do rukou povážskobystrických Podmanických se dostaly v prvních dvou desetiletích

⁹⁷⁾ Tamtéž.

16. stol. dokonce dva důležité hrady a statky na jihovýchodní Moravě: Brumov a Slavičín. Mimo to Podmaničtí a jejich lidé pronikali v 1. pol. 16. stol. také k horním tokům obou Bečev a hleděli jich i jejich okolí využít pro chov dobytka i lov ryb.

Příchod slovenské feudální moci i jejich lidí k horním tokům obou Bečev za účelem sezónní pastvy na moravské straně Javorníků se stal v řečené době za souhlasu rožnovské a vsetínské vrchnosti i za cenu poplatků, které byly odváděny za zapůjčení pastvin do Rožnova či na Vsetín.⁹⁸⁾ Reminiscence na tyto poplatky z 1. pol. 16. stol. se udržely u rožnovských a vsetínských lidí dlouho potom.

Koncese udělené povážskobystrické feudální moci či jejím lidem na moravských svazích Javorníků (ponejprv už v době, kdy majitelem rožnovského a vsetínského statku byl Petr ze Sv. Jiří a z Pezinku, potom zejména v době Podmanických) neznamenal tudíž resignaci ze strany východomoravského velkostatku, jeho lidí či ze strany moravské země na řečené území. Byla spíše svědectvím pravomoci, kterou si východomoravský velkostatek, jeho lidé i moravská zemská správa v řečeném prostoru v průběhu 16. stol. podržovali. Nicméně časem majitelé Povážské Bystrice zapomínali na podmíněné svolení k pastvě, které získali na východní Moravě. Činili si stále častěji a sebevědoměji nároky na plné vlastnictví půdy, která jim byla kdysi jen pronajímána a snažili se dokázat stůj co stůj, že jim patřila od pradávna. Když moravská strana (ať už velkostatek, poddaní či centrální úřady) se nemínila vzdát skutečných práv na západní svahy Javorníků, Makyty, Makytky, Beskydu, rozvířily se už v 1. pol. 16. stol. vleklé zápasy o moravsko-slovenské hranice v oblasti Javorníků, zejména mezi panstvím vsetínským a rožnovským z jedné a povážskobystrickým z druhé strany, o práva na pastvu na dlouhém hřbetu Javorníků, spory doprovázené vzájemnými bitkami poddaných a zajímáním dobytka.⁹⁹⁾

Oblast rožnovsko-vsetínských a slovenských Javorníků nebyla v 1. pol. 16. stol. jediným bolavým místem. Situace se komplikovala tehdy také na pohraničí brumovsko-lednickém a strážnicko-skalickém. Vznik neklidu v této

⁹⁸⁾ Že na Moravě od dávných dob byl pokládán hřeben Javorníků za pravou hranici, o tom svědčí mimo jiné také prohlášení Petra ze Sv. Jiří a z Pezinku, který na přelomu 15.—16. stol. vlastnil panství rožnovsko-vsetínské a r. 1503 je prodal Janu Kunovi z Kunštátu. Prohlášení to z r. 1515, 25. 6. (MA Brno, kod. Pern., f. 322—4), otiskl Fr. Dvorský v Archivu českém XVII, str. 224, č. 1009, viz cit. čl. *Koblihův*.

⁹⁹⁾ Např. k r. 1535 (Archiv český XX, str. 42—3), k r. 1538 (Archiv český XX, str. 64—5, 77, kop. pam. sněm. ve StA Brno z let 1518—46, f. 153, 162). — K r. 1548 Přemek z Vického „o pobrání dobytka“ (StA Brno, Bočkova sb. č. 11083). — K r. 1549 o hraničních sporech StÚA Praha, odd. hraniční spisy, sign. M 14, StA Kroměříž, odd. hranice, Okr. archiv Vsetín.

oblasti souvisel mimo jiné s tím, že východní pohraničí brumovského i strážnického statku bylo dosti zalidněno a že poddaní byli nuceni ohlížet se po nedaleké slovenské půdě, která (aspoň v některých místech) nebyla tehdy dost populačně a hospodářsky využita. Věci šly tak daleko, že poddaní některých brumovských vesnic začali obdělávat kusy horské půdy patřící jinak sousednímu panství lednickému a začali odvádět jisté poplatky za to správě lednického hradu. Tato situace se udržela také v 2. polovině i koncem 16. stol. a vedla k vážným neshodám mezi panstvím brumovským a lednickým i jejich poddanými, když zase z moravské strany byly činěny nároky (a to neprávem) na vlastnictví propůjčených pozemků.¹⁰⁰) Pokud jde o situaci na Skalicku-Strážnicku, nedorozumění se ozvala už poč. 16. stol.¹⁰¹) a neustala ani v době, kdy obě panství se ocitla (od r. 1517) za správy Žerotínů ve čtyřicetiletém personálním spojení.¹⁰²)

Vcelku v 1. pol. 16. stol. byly podnikány marně všeliké akce se strany moravských stavů i královské moci, aby situace se tu i tam uklidnila.¹⁰³) —

¹⁰⁰) K r. 1545 Jan z Podmanína, stížnost na Adama Brumovského stran gruntů u Střelného (StA Brno, Bočkova sb. č. 2180). — K r. 1539 Brumov městu Trnavě o práci M. Rohlíka ve službách majitele Brumova na stavbě rybníků na Vláře a o tom, že lidé Podmanického tu práci přerušili (MA Trnava).

¹⁰¹) Ve věci sporů na pohraničí panství strážnického směrem ke Slovensku akta z let 1501—1836 na zámku strážnickém.

¹⁰²) K r. 1517 stížnost ve věci skalických lesů a rybníků, zmínky o tom, že Žerotínové vysekávali cizí lesy a lovili v cizích rybnících (Sta Bučovice, odd. Strážnice). — R. 1517 nařízení Ludvíka I. Janovi a Bartoloměji z Žerotína a na Strážnici, aby zastavili pohraniční spory až do vyřešení jiných věcí mezi Moravou a Uhrami (tamtéž). — Jiné podobné spisy v MA ve Skalici. — Viz též k r. 1517 *B. Varsík*, cit. ed., č. 260, a k r. 1521, 22. 12., Matyáš Horváth, purkrabí z Ostříže, Trnavským ve věci pohraničních sporů (MA Trnava).

¹⁰³) *Roubík*, cit. studie, str. 187 a d., *E. Lukinich*, cit. edice. Mimo to k r. 1524, 27, 38, 39 pam. sněm. v StA Brno. — K r. 1548, 15. 8., Jan ze Žerotína o odkladu soudu ve věci Skaličanů (*Varsík*, cit. ed. č. 221). — K r. 1549 jmenování rozhodčích na brněnském sněmu ve sporu o hranice mezi Bertoldem z Lipé a Petrem Bakytím z Laku (OL, Acta publica, fasc. 41, No 12). — K r. 1550—51 korespondence o moravsko-uherském pohraničí a komisi svolané do Skalice (StA Brno, odd. zemský soud III, pam. sněm. III, StÚA, odd. Morava, StA Kroměříž, odd. hranice). — R. 1551, 5. 5., správce hradu Súče se dotazuje, jak si má počínat v hraničních sporech s pánem brumovským, který dal osítí sporné území, ačkoli mělo zůstat neoseto (OL, ANR, fasc. 967, No 4). — R. 1555 stavové moravští Ferdinandovi I. ve věci „sahání v grunty a lidi zámku brumovského“ (StÚA, odd. Morava). — R. 1559, 10. 7., zákaz Maxmiliána II. Jetřichovi z Kunovic, majiteli Brumova, zabírat majetky, které patřily k hradu trenčinskému a lednickému (StÚA, sb. přepisů, Uhry). — R. 1560 stavové moravští komisařům království Uherského na hranicích mezi panstvím bystřickým, trenčinským a brumovským (StA Brno, Bočkova sb. č. 2181). R. 1561—63 o hraničních sporech mezi Moravou a poddanými Pov. Bystrice (StÚA, odd. Morava). — R. 1565 Bertold z Lipého a na Krumlově Bernardovi z Žerotína a na Strážnici ve věci vpádu na grunty Skalických (Sta Bučovice, odd. Strážnice). — Maxmilián II. Bernardovi z Žerotína r. 1565, 8. 1., skaličtí měšťané si stěžovali, že je omezuje v právech a svo-

A v 2. pol. 16. stol., v souvislosti se zesíleným kolonizačním vývojem na východní Moravě, na jižním Těšínsku i severozápadním Slovensku, s nástupem nových vln pasekářské i valašské kolonisace, se stále novými změnami na feudálním velkostatku, přecházejícím tu i tam k hospodaření ve vlastní režii, a to i v horských krajích, srážky mezi jednotlivými feudálními majetky uvnitř jednotlivých zemí i mezi Moravou a Těšínskem z jedné a severozápadním Slovenskem z druhé strany, nápadně vzrostly. Všude docházelo k novým bojům, které měly již svou starší minulost a jejichž nová fáze nastala až od 70.—80. let 16. stol., tj. v době zintenzívnění hospodářství na feudálním majetku a za nového rozmachu pasekářské či kopaničářské a valašské kolonisace v západních Karpatech. Tu i tam, zejména podél dlouhého hřbetu Javorníků, docházelo k ozbrojeným vpádům z jedné i druhé strany. Jejich obětí se stával nejen dobytek náhodou zachycený na sporném území, ale i paseky nedávno vytvořené a dokonce také celé vesnice, jako např.: Lúky, Dubková, Lazy na slovenské straně při Lyském průmyku, těžce postižené vpádem z Moravy za tzv. Kavkovy vojny r. 1575, a Hovězí, spálené zase na Vsetínsku za vpádu Slováků r. 1584.¹⁰⁴) K větším konfliktům došlo v 2. pol. 16. stol. také v oblasti těšínských Beskyd.¹⁰⁵)

bodách; je napomínán k spravedlivému postupu a k propuštění zajatých (OL, ANR, fasc. 966, No 30). — R. 1568, 25. 9., týž Janovi z Žerotína v analogické věci (tamtéž, No 31).

¹⁰⁴) Pro léta 1571—83 zmínky o sporech na pohraničí moravsko-uherském v pam. sněm. StA Brno, StÚA Praha, odd. Morava. — K r. 1573 Skaličtí císaři o příkoří, které se jim děje od Vladislava Bílíka z Kornic, majitele Veselí (OL, ANR, fasc. 966/32). — K r. 1575 o vpádu Kavkově v púhonech olomouckých, StA Brno. — K r. 1575, 30. 11., hejtman, páni a preláti etc. pánům hrabství Trenčanského o bojích mezi Kavkou Říčanským a Štefanem Telekesym (OL, ANR, fasc. 403). — K r. 1575, 23. 4., Skaličané uherské komoře — stěžují si na příkoří ze strany Jana Žerotína (tamtéž). — R. 1575, 30. 12., kapitula nitranská o vpádu Kavky z Říčan na statky Štefana Telekesyho a škodách tam způsobených (tamtéž, fasc. 1170, No 20). — R. 1577, 19. 7., Zdeněk Kavka Trnavský o zběhlých poddaných (MA Trnava). — R. 1577, 12. 4., Zdeněk Kavka Říčanský Andreáši Balašovi na Pov. Bystrici, omlouvá chování svých poddaných (OL, ANR, fasc. 403). — R. 1577, 16. 7., týž Štěpánu Telekesymu na Lednici v téže věci (tamtéž, fasc. 404). — R. 1577, 17. 7., týž županu Trenčanské stolice v téže věci (tamtéž). — R. 1577, 29. 7., hejtman markrabství Moravského Štěpánu Telekesymu (tamtéž). — R. 1577, 8. 8., týž Ladislavovi z Lobkovic, županu stolice trenčanské (tamtéž). — R. 1578, 4. 4., Rudolf II. Kavkovi Říčanskému, žádá okamžité propuštění zajatých poddaných Štěpána Telekesyho pod pokutou 20 tis. t. (OL, ANR, fasc. 403). — R. 1578 list Kavkův císaři v StÚA Praha, odd. Morava. — R. 1578, 5. I., turčanská stolice potvrzuje svědeckou výpověď o hranicích panství lednického vůči Moravě (OL, ANR, fasc. 1170, NR. 21). — R. 1578, 23. I., Ladislav Popel z Lobkovic Štěpánu Telekesymu, žádá, aby propustil poddané Kavky z Říčan a zve ho k soudu na 30. I. (tamtéž, fasc. 403). — R. 1578 Rudolf II. Kavkovi Říčanskému (po druhé), žádá okamžité propuštění zajatých a vězňených poddaných panu Telekesymu pod pokutou 20 tis. t. (tamtéž). — R. 1578 Beneš Doubravský, služebník na Brumově, Janu Matyášovi Markových o případu ve Lhotách (Francových), kam přišli nějací Slováci a osočili dva sousedy, že jim ukradli sýry ze salašů (tamtéž). — R. 1578 Štěpán Telekesy na

Pokusů o zmírnění napětí, ať už na hranici moravsko-slovenské či těšínsko-slovenské, nechybělo. Tak např. došlo koncem 80. let (r. 1589) k určité dohodě mezi majitelem Brumova (Zborovským) a Lednice (Telekesym). Avšak jinak vření tu i tam trvalo dále a sporné věci bylo třeba řešit opět a opět pomocí jednání mezi stavy Moravy a Trenčanska, mezi těšínským knížetem a trenčanskou stolicí. Tyto sváry řešila také zvláštní komise z r. 1590, která se snažila zjistit přímo pochůzkou na Javornících, na které straně je právo, a podle toho hleděla pevněji vymezit hranice zemské, mocenský vliv moravských i slovenských pohraničních statků a také sféry protichůdné pasekářské a valašské kolonizace.¹⁰⁶⁾

Komise z r. 1590 nevedla k ničemu, i když se nazaujatým očím ukázalo, jaký je faktický stav věcí, a i když bylo vcelku jasné, že zemskou hranicí a tím

Lednici hejtmanu moravskému Janu Haugvicovi (StÚA v Praze, odd. Morava). — R. 1581 stavové moravští Rudolfovi II. (StA Brno, kop. pam. sněm.). — R. 1582, 12. I., olomoucký biskup Janu Sunekovi na Budatíně o zajetí dobytka jeho poddanému (StA Kroměříž, kop.). — R. 1582 stavové moravští stavům uherským ve věci sporů (StA Brno, kop. pam. sněm.). — R. 1582 Štěpán Telekesy císaři, stížnost na Kavku Říčanského (OL, ANR, fasc. 403, — R. 1583 Sčítání lidu na panství vsetínském (StA Brno, Bočkova sb., r. 11 084). — R. 1584 stavové moravští pánům hrabství trenčanské stolice (StA Brno, kop. pam. sněm.). — R. 1584 titíž panu Emerichovi Forgačovi na Trenčíně (tamtéž). — R. 1585 koncem prosince olomoucký biskup Stanislav Pavlovský Valentinu Pavlovskému o zničení dvora na Hovězí (StÚA Praha, odd. Hranice, StA Kroměříž). — R. 1587 Priznávací listy poddaných na Vsetíně (StA Brno) — R. 1589 Nekeš z Landeku ve věci pohraničních sporů (OL ANR fasc. 403). — R. 1589, 10. X., smlouva uzavřená na Brumově mezi majitelem panství brumovského Kryštofem Zborovským a panství Lednice Telekesym (tamtéž fasc. 1170, Nr. 23). — R. 1589 seznam platů, které moravští nájemníci platili za role a pastviny hradu Lednici (OL, Rakoczy c. 40, fasc. 12). — Seznam platů, které nájemníci dávali za role a pastviny patřící hradu Lednici, 1589—1603 (tamtéž).

¹⁰⁵⁾ K r. 1567 list z Budatína místodržícím na Těšíně o krádeži dobytka na pohraničí těšínsko-slovenském (StA Opava, odd. král. úřad 22/4a). — R. 1568 Rafael Sunek, majitel budatínský, knížeti těšínskému (tamtéž). — R. 1570 B. Wittich z Naumburku vydává svědectví o jižní hranici těšínského knížectví vůči Slovensku na říčce Čadeče (OL Esterházy, R. 94). — R. 1579 listy majitele budatínského panství Jana Suneka knížeti těšínskému (StA Opava, král. úřad 22/4a) a listy Mikuláše Dersffyho, majitele panství strečanského témuž (StA v Bytči). — R. 1580 výslech svědků z pohraničí těšínsko-slovenského (E. Lukinich, A. Podmaniczky V, str. 502 a d.). — R. 1583 list z Budatína knížecímu úředníku v Jablunkově (StA Opava, král. úřad 22/4a). — R. 1584 šlechta trenčínské stolice kněžně těšínské (tamtéž), v jiném znění v StA Bytča, fasc. 3. — R. 1584 Protestatio Joannis Sunyogh (tamtéž). — R. 1586 Kateřina, těšínská kněžna, Jiřímu Thurzovi (SNM, Thurzo). — R. 1592 město Frýdek o boji u Krásna severně Žiliny (MA Žilina). — R. 1593 jednání v Trenčíně šlechty trenčanské stolice o sporech trenčansko-slovenských (StA Bytča, fasc. 4). — R. 1599 těšínský kníže Adam Václav Jiřímu Thurzovi (SNM Thurzo).

¹⁰⁶⁾ Prameny týkající se této komise z r. 1590, jejího jednání a výsledků ve StA Kroměříž, kop., volná kor., Hranice, ve StA Brno, odd. Bočkova sb. 2186, a ve StÚA v Praze, odd. Morava.

také vlastně hranicí moravských i slovenských velkostatků je nejvyšší horský hřeben západních Karpat (Javorníků).

Stejně neúspěšně probíhaly všechny smířčí akce na pomezí Těšínska a Slovenska, kde (přesto, že zemskou hranicí byly vždy fakticky nejvyšší hřebeny Beskyd) těšínský velkostatek, těšínská pasekářská i valašská kolonisace nabývaly při využívání jižních beskydských svahů převahy, a to dokonce v oblasti severně řeky Kysuce a Čadečky, kde osidlovací proces ze strany slovenské se začal, jak již bylo řečeno, poměrně pozdě a nedosáhl ještě před koncem 16. stol. skutečných zemských hranic. Dokonce i osada Čadca, vzniklá, jak bylo již řečeno, v 2. pol. 16. stol., se dostala do sféry Těšínských. Tato převaha těšínské kolonisace i těšínského knížecího velkostatku na jižních svazích Beskyd se nakonec projevila také ve smlouvě, k níž došlo po dlouhém zápolení a za zřejmé únavy budatínských Suneků mezi majiteli těšínského i budatínského panství,¹⁰⁷⁾ a to v Brandýse u Těšína 25. července r. 1616.¹⁰⁸⁾ Těšínským Vala-

¹⁰⁷⁾ K r. 1600, 28. II., Adam Václav, kníže těšínský, Jiřímu Thurzovi s dotazem, jakých způsobů by se mělo užit při jednání o třenicích mezi Slezany a Slováky (SNM Thurzo). — K r. 1601, 14. V., Mojžiš Sunek Václavu, těšínskému knížeti, o tom, že jeho „služebníci, lidé a poddaní měli po horách loupežným a zbojnickým obyčejem choditi, na grunty a do hor knížecích tímže způsobem vpády činiti... vědomosti nemám“ (StA Opava, král. úřad 22/4a). — K r. 1603 domini Moises Sunog contra Silesitas protestatio (MA Trenčín). — K r. 1603, 23. VI., trančanská stolice ve věci sporu Těšínských se Sunekem (StA Opava, král. úř. 22/4a). — K r. 1604, 17. V., Adam Václav, kníže těšínský, arciknížeti Matyášovi ve věci pohraničních sporů (SNM, Thurzo). — K r. 1606, 1. II. a 13. VII., Matyáš Matyášovský (třicátník) z Těšína J. Thurzovi (tamtéž). — K roku 1606, 23. XI., Adam Václav, kníže těšínský, Jiřímu Thurzovi: „sběři hajducká... v těchto vydiekoch okolních hraničních a zvláště na panství a gruntech V. Mti ležic škody náramně chudým lidem činí..., my varujíc hranic vlasti našich k nemalým nákladům přicházíme“ (tamtéž). — R. 1608, 22. VII. a 29. VII. Matyášovský z Těšína J. Thurzovi (tamtéž). — K r. 1609 Conscriptioes dicarum (OL, Camera, A 2666): Chiatza... coloni per Silesitas desolati et in maximam paupertatem reducti. — R. 1612, 19. VII, přísední stolice trenčanské jako členové těšínsko-slovenské komise: Slezacy všudi silú a gvaltem prepásají a popásli dobytky svými až k samej Čadci (StA Bytča, sv. 4). — R. 1613 trenčanská stolice ve věci škod způsobených vpádem Slezanů do území trenčanského (tamtéž). — R. 1613 Grenzstreitigkeiten zwischen Ungarn und Schlesien (Archivum panst. v Cieszyně, fasc. 190): Anni 1613 oculata induciorum super diversis hostilitatibus per Silesitas in terrenis hungaricis manu armata factis... peracta. — K r. 1614, 14. VII., Sunek z Budatína J. Thurzovi „Tessiniensis dux a suo proposito nihil remittit, sed nunc quoque metas meas invadere easque occupare et subditos meos molestare non negligit (SNM Thurzo). — R. 1615, 2. X. Jiří Thurzo majiteli frýdeckého panství Bruntálskému z Vrbna ve věci sporů mezi Bytčanskem a Frýdeckem (OL Thurzo, reg. III.). — R. 1615, 8. I. Adam, kníže těšínský, Jiřímu Thurzovi (SNM odd. Thurzo). — R. 1615, 30. XI. Szunyog J. Thurzovi z Budatína „ratione violentiarum ducis tessiniensis subditorum in limites regni hungariae et... in ditionem meam“ (tamtéž). — R. 1615, 30. V., 1. X. týž témuž v téže věci (tamtéž). — R. 1615, 10. VIII. Adam Václav, kníže těšínský, J. Thurzovi o sporech s M. Sunekem (OL, Thurzo, Reg. VI).

¹⁰⁸⁾ Smlouva z 25. července roku 1616, psaná jinak v jazyku českém, se zachovala v opise (StA Bytča, fasc. 3, 4, StA Opava, král. úřad 22/4b, OL Esterházy, R. 28 A, Insinuata

chům v okolí Jablukova, Návsí, Bystřice, Bukovce, Písku bylo ve smlouvě přiznáno právo pásťi ovce i jiný dobytek severně od Čadce a Krásna. Podle textu smlouvy mohla každá strana (těšínská i slovenská) pronikat se svými stády valašského dobytka na jih nebo na sever, a to tak, že se mělo postupovat s dobytkem vždy jen dopoledne, a odpoledne se pastýři měli vracet s dobytkem domů. Žádná strana neměla budovat v místech, kam pronikla za dopoledne, nové salaše. — I když při redakci smlouvy z r. 1616 i po ní vznikly určité potíže,¹⁰⁹) přece se tato smlouva stala základem, na němž se vyvíjela valašská kolonisace na pohraničí jablunkovském a čadeckém v druhém a třetím desetiletí 17. stol., a to ve prospěch strany těšínské.

canc. Bohemicae, v něm. překl. v Archiwum Panst. Cieszyn, fasc. 190, něm. překl., StÚA Praha, ČDK II a 3, krabice 46, 51, 52). — O originálu je u německého překladu z r. 1681, úředně verifikovaného (StÚA Praha, ČDK II, A 2) poznámka: Das dieses Transumptum mit seinem waren auf dem Pergamen geschriebenen in dem böhmischen Sprach gefertigten und in der königl. böhm. Hofkanzlei Registratur befindlichen Original nach beschehener fleisiger Kotationierung im allen durgehende über einstimmen thut, das bezeugt mein eigener Hand- und Schrift- und Petschafffertigung. Actum Edenburg den 16. September anno 1681. Wenzel Max Zdiarsky Kön. böhm. Hofkanzlei beheimp. Registrator. — O originálu viz ještě J. Macůrek, K otázce, str. 83/84. Smlouvu vydal na základě neznámého přepisu, a to s chybami A. Rybička, ČMM 1874, str. 53–6; podle jiného rukopisu J. Macůrek, K otázce, str. 83/84. — Originál smlouvy je dnes v Archivu Čes. musea v Praze, odd. listiny.

¹⁰⁹) R. 1616, 8. VIII. Adam Václav, kníže těšínský, M. Sunekovi (OL Esterházy, rep. 94). — R. 1616, 16. VIII., 24. VIII., týž témuž (tamtéž). — R. 1616, 1. IX., týž témuž (OL, Camera, Szunyogh, Esterházy, R. 94, v opise StA Opava, král. úf. 22/4a). — R. 1616, 2. VIII., 16. VIII., 30 VIII. M. Sunek těšínskému knížeti (StA Opava, král. úf. 22/4a). — R. 1617, 28. VI. Jan starší Bruntálský z Vrbna Emerichovi Thurzovi, žádá, aby byl vrácen dobytek jeho poddaných, který byl zajat Thurzovými hajnými na hranicích (SNM, Thurzo).

¹¹⁰) K r. 1591 spor Zikmunda Nekeše z Landeku a na Vsetíně s Ondřejem Balašou z Povážské Bystrice (StÚA v Praze, Morava). — R. 1594 stavové moravští Rudolfovi II. o vpádech O. Balašy s prosbou o intervenci, „aby se v grunty Bernarta z Žerotína nevkládá“ (StÚA Praha, odd. Morava, StA Brno, kop. pam. sněm.). — R. 1598 moravští stavové Štěpánu Illésházymu o sporech Václava Nekeše na Lukově s Michalem Telekesym, páнем Lednice (StA Brno, kop. pam. sněm.). — R. 1599 smlouva mezi majitelem Lednice (Telekesym) a Vršatce (Jakušiči) v StA Bytča, KP. A. VI, č. 1253, 1254. — R. 1600, 9. XI., o sporu V. Nekeše a Telekesiho, SNM, Thurzo. — R. 1600, 19. XI. Václav Nekeš na Lukově Jiřímu Thurzovi, posílá vsetínského úředníka k projednání důležitých věcí (SNM, Thurzo). — R. 1600 Fassionnes ... testium de abactis furtim per Mich. Telekesi bobus ... in territorio Vsetinensi ... coram magistratus civitatis Vsetin edictae (OL, Acta publica, fasc. 32, Nr. 183. — R. 1602: Contractus conscriptionis confinium Hungariae, Moraviae et Silesiae (StA Brno, Bočkova sb. č. 2184). — R. 101–3: Rejster udělaný na dávání platu z Moravské země, totiž z brumovského panství zámku Lednici od r. 1601–3 za Jana Hroda vojvodu (OL, Rakoczy, C. 40, fasc. 12). — R. 1604, 17. III. „Přítpis psaný JMC. od pánův stavův v příčině pana Jana z Řičan o vkládání se v grunty jeho brumovské (od pana Ondřeje Jakušiče na Vršaticích), z sněmu v městě Brně ... l. 1604 držaného učiněného“ (StA Brno, kop. pam. sněm.). — R. 1605, 25. VII., Jan Řičanský Kavka o bojích s Bočkajem (SNM, Thurzo). — R. 1608, 20. IV. Ondřej Jakusich

Pokud jde o poměr velkého pozemkového vlastnictví na východní Moravě a západním Slovensku (zejména v úseku panství vsetínského a povážsko-bystrického, brumovského a lednického, strážnického a skalického), k takovému uspořádání věcí se nedospělo. Za oboustranného pasekářského či kopaničářského ruchu vynuceného vzrůstem obyvatelstva i nutnými cestami za živou na horách byla tu i tam půda v posledním desetiletí 16. st. a v prvních dvou desetiletích 17. stol. velmi horká.¹¹⁰) Síla lidových živlů, ohlížejících se po vý-

svému tchánu Jiřímu Thurzovi o věcech moravských a uherských (StÚA Praha, s přepisy, Uhry). — R. 1608, 24. VII. Karel Žerotín Jiřímu Thurzovi (Archiv čes. XXVII, str. 352). — R. 1609, 14. I., stavové moravští Janu Říčanskému na Brumově o „nesrozumění“ mezi ním a poddanými (StA Brno, kop. pam. sněm.). — R. 1609, 22. XI. Jan Klobučický etc., přísežní stolice trenčanské, oznamují, že vyslechli protest správce lednického panství proti poddaným Kavky v Říčan v osadě Střelná, kteří násilím odehnali Lednickým 100 ovcí ze salaše (OL, Rakoczy C. 40/12). — R. 1609, 12. XII., přísežní stolice trenčanské vyšetřují okolnosti vpádu poddaných Kavky z Říčan na uherské území na místě tak řečeném „nad Slovenkú“ (OL, Thurzo, Reg. 26). — R. 1609 o osadě Marikova: „coloni quartarii per Moravos ob abactionem pecorum in maximam peupertatem deducti“; o osadě Štavník: „coloni per Moravos depopulati et in maximam paupertatem reducti (OL, Conscript. dicarum). — R. 1610, 3. II., 31. VIII. Karel z Žerotína Jiřímu Thurzovi o sporech mezi Říčanským a Lorathovym (OL, Thurzo, Reg. II). — R. 1610 týž témuž o stížnosti správce panství lednického na Kavku (tamtéž). — R. 1610, 19. IV., moravští stavové Janovi Kavkovi, aby zachoval klid až do vyrovnání sporů (StA Brno, kop. pam. sněm.). — R. 1610, 25. IV. Karel z Žerotína J. Thurzovi se vyslovuje pro smírné řešení hraničných sporů mezi Kavkou a Jakušičem (OL, Thurzo, Reg. II). — R. 1610, 3. VII., týž témuž, ve věci sporů má být svolána komise (tamtéž). — R. 1610, 20. VI. Karel Žerotín J. Thurzovi o nových přehmatech činěných Jakušičem na poddaných Kavkových (tamtéž). — R. 1610, 11. III. Jiří Thurzo Karlovi z Žerotína o tom, že zástupce pána na Lednici si stěžoval na Kavku pro zabítí poddaného (ovčáka) a odehnání dobytka (tamtéž, Reg. III). — R. 1611, 12. VI., 18. VIII., zpráva zástupce trenčanské stolice o návštěvě míst, kde poddaní pana Kavky zajali Lednickým dobytek (OL Rakoczy C. 40). — R. 1611, 24. XI., Jan Kavka uherské komoře stěžuje si na uherské třicátníky z Púchova a Ilavy, kteří činí příkoří jeho poddaným, soukeníkům z Klobuk (OL, Camera, Exaratae). — R. 1612, 8. VII., moravská stavovská vláda Jiřímu Thurzovi „strany škod a kvalitů činěných od pana Jakušiče a Lorantfyho přes meze a hranice do markrabství moravského (StA Brno, kop. pam. sněm.). — R. 1612 Oldřich z Kounic i s jinejmi pány a rytířstvem, kteříž blíž hranic uherskejš a města Skalice, žaluje na Slováky a Uhry, jaké jim vpády činí (StA Brno, pam. sněm.). — R. 1613, 14. III., stížnost moravské stavovské vlády na Andráše Jakušiče, který převezl do Uher peníze, víno, obilí, dobytek (StA Brno, kop. pam. sněm.). — R. 1613, 3. VIII., Karel z Žerotína Martinu Czoborovi na Holiči stěžuje si na přehmaty vůči poddaným z Divák (OL, Thurzo, Reg. II). — R. 1604, 5. VI., sudí trenčanské stolice dává na vědomí, že byly zjištěny přestupky poddaných Davida Janošového (OL, ANR). — R. 1614, 1. VIII., Karel z Žerotína J. Thurzovi; doufá v konečné vyřízení pohraničních sporů (OL, Thurzo, Reg. II). — R. 1615, 9. III., Andrej Retz, předník zámku lednického, uherskému palattinu, stěžuje si na brumovského Kavku, že on i jeho poddaní konají vpády do Uher na území panství lednického, odhánějí odtamtud ovce, a žádá o zakročení (StÚA, Morava). — R. 1615, 30. III., moravští stavovští úředníci císaři v téže věci (StA Brno, kop. pam. sněm.). — R. 1615, 9. IV., Ladislav z Lobkovic Jiřímu Thurzovi navrhuje zřízení komise ve věci sporů mezi Brumovskem a Lednickem (OL ANR,

živě ve sporných oblastech, byla větší nežli zákon a moc zemských úřadů či některých majitelů velkého pozemkového vlastnictví. Z té i druhé strany se rvaly lidské ruce o grunty, role, luka, lesy i o dobytek zatoulavší se na sporné území. »Nesousedství bylo tam prokazováno« (jak se ozvalo z úst moravských stavovských úředníků v Brně 8. července r. 1612) vrcholnou měrou. A se zatížením všelikých nesvárů se přecházelo tu i tam do období třicetileté války.

Nicméně přes tento zjevný či latentní vývoj pohraničních třenic při dobývání vyšších horských poloh a jejich fruktifikaci chovem dobytka i horským zemědělstvím se svazky mezi zeměmi českými a slovenskými vyvíjely vcelku nerušeně. Je vidět, že tu nešlo o zásadní překážku ve vývoji česko-slovenských vztahů, nýbrž spíše o jisté soupeřství při fruktifikaci horského území, o soupeřství, které nenarušovalo zásadních linií dobré vůle a úsilí o dobré sousedství. Jisté protiklady, které se v řečeném ohledu v česko-slovenském poměru objevily, střídaly se s mnohými klady, které byly často ještě výraznější a byly plně účinné tvořivosti, prospěšné straně jedné i druhé.

fasc. 123). — R. 1615, 14. IV., Jiří Thurzo úředníkům lednického panství o listu Karla z Žerotína ve věci pohraničních sporů a stanovení vyšetřovací komise (OL, Rakocy). — R. 1615, 17. IV., Ladislav Lobkovic J. Thurzovi, žádá, aby působil na zmírnění sporů (SNM, Thurzo). — R. 1615, 27. IV., J. Thurzo moravskému hejtmanu v téže věci (OL, ANR, fasc. 123). — R. 1615, 28. VII., Jan Řičanský Kavka J. Thurzovi v téže věci (OL Thurzo, Reg. II). — R. 1615, 17. X., přísežní trenčanské stolice v téže věci (OL, Rakocy). — R. 1616, 3. II., Jan Kavka Jiřímu Thurzovi v téže věci (OL, Rakocy). — R. 1616, 14. II., Jiří Thurzo v téže věci tamtéž. — R. 1616, 12. IX., J. Thurzo Žerotínovi (OL, Thurzo, Reg. III). — R. 1617, 14. V., zástupce trenčanského župana v téže věci (OL, Rakocy C. 40). — R. 1616, 28. V., stížnosti podaných panství brumovského z osady Senice, Lhot Francových, Střelného, Študlova a Horní Lidče na poddané, hajné a úředníky panství Lednice a Vršatce pro spáchané násilí (OL, Rakocy C. 40). — R. 1617, svědectví poddaných brumovských o průběhu hranic mezi panstvím vršateckým a brumovským (tamtéž). — R. 1617, 28. VI., Jan Bruntálský z Vrbna, majitel panství frýdeckého, J. Thurzovi, žádá vrácení zajatého dobytka (SNM, Thurzo). — R. 1617, 30. VI., purkmistr a rada města Hradiště potvrzují výpovědi poddaných brumovského panství o průběhu hranic mezi statkem brumovským a vršateckým (OL, Rakocy, C 40). — R. 1617, 19. VIII., šlechta trenčanské stolice potvrzuje výpovědi trenčanských přísedících, kteří navštívili panství lednické a poznali tam škody způsobené brumovskými poddanými (tamtéž). — R. 1617, 15. X., šlechta trenčanské stolice stěžuje si na Kavku, že přepadá poddané lednické a odhání dobytek (tamtéž). — R. 1617 o sporech mezi Skalickými a Strážničany (OL, Camera exaratae). — R. 1618 o sporech moravsko-slovenských *Conscript. dicarum OL A 2666: Bona arcis trinchiniensis, Szernie. Pagus iste per dnum Kavka ratione metarum quotidie inquietatur et damno afficitur. — Pertinentiae arcis Lednica. Dubkova ... pagus iste marchionatus Moraviae vicinus ... semper infestatur ... , Zubak. Propter nimiam paupertatem et Moravorum infestationem dicati ad portam 1, in duobus domibus viduae miserabiles, quorum mariti in anno praeterito per Moravos causa defensionis territorii sunt interfecti.*